STRIPSCHRIFT

29-04-1984 865

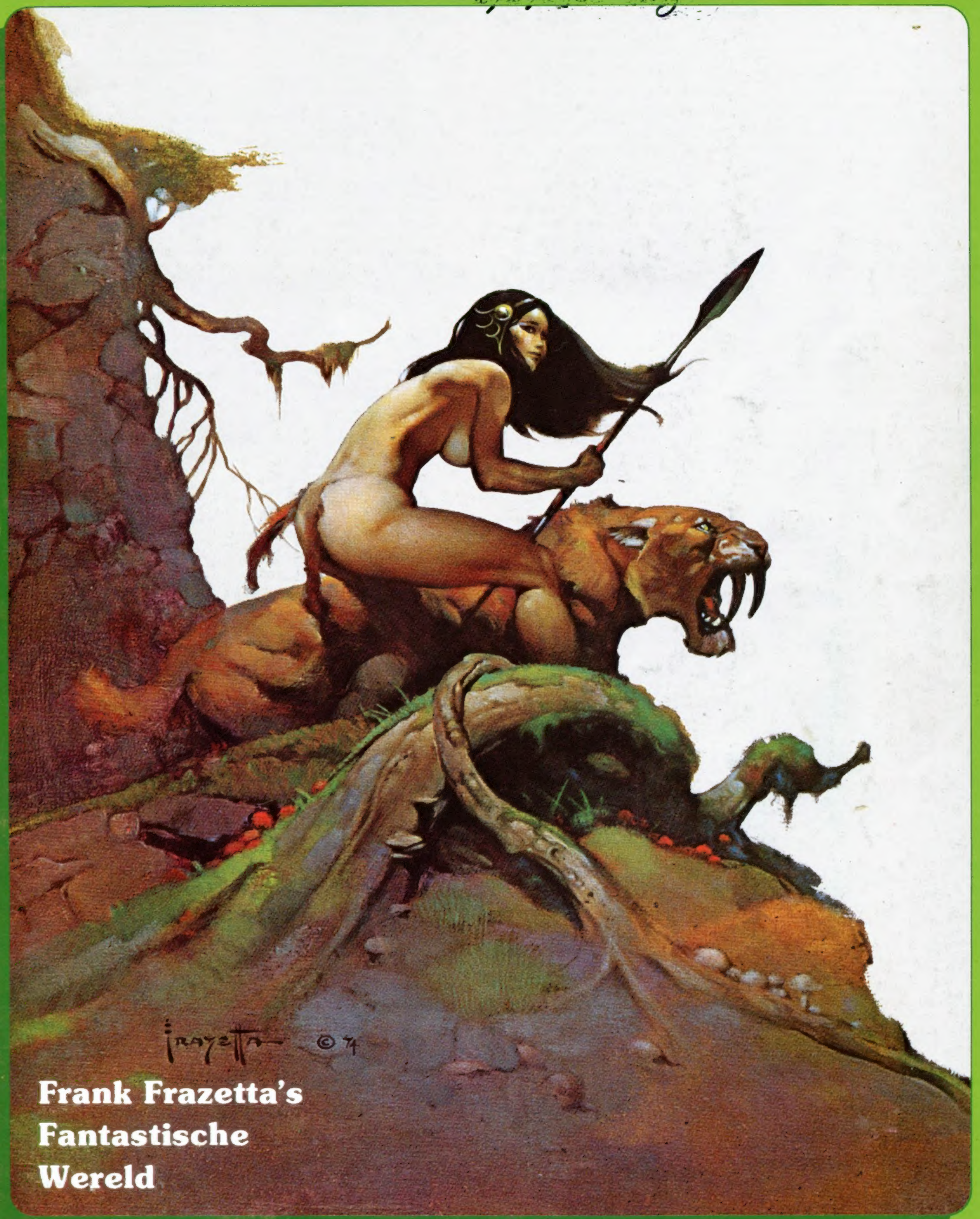

Frank Frazetta's Fantastische Wereld

- **25 jaar Yrrah**
- **Enki Bilal**
- **Mort Walker: Sam's Strip**

Verschijnt maandelijks/nummer 145/f 4,95

Vergis je niet

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar tegen de oorspronkelijke prijs

Vul de antwoordkaart in het hart van het blad in.

---

18 (*f* 2,25): Vijftig jaar Bruintje Beer met een herdruk van **Bruintje Beer verdwaald**, Walt Disney Studios (tekenfilm)...

19 (*f* 2,25): Kabouterstrips met herdruk van het **Paulus de Boskabouter**-verhaal nr. P.14, Johnn Bakker...

47/48 (*f* 3,25): Peyo met herdruk van **De Groene Draak (Johan en Pirrewiet)** uit: **Sprint; De Blauwbloezen** van Salverius, Giles; herdruk **De valstrik van de Rode Kreek** (Timoer, 1956); tekenfilm en pornostrip...

55/56 (*f* 3,75): Special over Peter de Smet met een herdruk van de oer-**Generaal** en van zijn **Fulco en de Miesmannetjes** (uit **'t Kapoentje**): Druillet mét adembenemende herdruk (1969); striptekenaars aller landen verenigt u...

57/58 (*f* 3,75): Erg veel over Marten Toonder met name zijn jeugdwerk **(Thijs IJs); Buck Danny** en dus ook Victor Hubinon; Daan Jippes, Richard Corben met een gruwelijke herdruk...

65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet met herdruk **Rik Ringers leidt de dans** (1955); **Chick Bill; Tina**; Jay Linch door Evert Geradts; **De Wonderen van Mu** (11/33-11/44)...

66 (*f* 2,25): Interview Franquin met uitvoerige bibiografie én herdrukken **Guust Flater, The Spirit** van Will Eisner, Dick Matena (over de **Macaroni's); de Wonderen van Mu** (11/45-11/49).

67 (*f* 2,25): **Nader tot Kuifje 3** over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met **Bollie en Billie** en **De Sliert** en een bibliografie; **De Wonderen van Mu** (11/50-11/70)...

68/69 (*f* 3,75): De Marten Toonder-story deel 1 en het begin van de herdruk van **Tom Poes en de Schoonschijners** (1610-1635); alles over **Akim** en **Tarzan**-pulpuitgaven; **De Wonderen van Mu** (11-72-11-82).

70 (*f* 2,25): De Marten Toonder-story deel 2 (**Panda**, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; **De Wonderen van Mu** (11-83-einde); **Tom Poes en de Schoonschijners** (1636-1655)...

74 (*f* 2,95): 4 blz. **Zuiptor** van Uco Egmond, speciaal voor Stripschrift, Raymond Macherot (**Chlorophyl, Poezekat**); Domien ten Berge over Marten Toonder; **Professor Pi**...

75/76 (*f* 4,25): Uitvoerige aandacht aan Peter O'Donnell met een herdruk van zijn **Modesty Blaise**; Willy Lohmann's vochtige **Kraaienhove**-persiflage...

77 (*f* 2,95): Special Gerrit Stapel met de nergens elders gepubliceerde strip **Mijn vriend Andries**; Aart Clerkx tekent voor **Stripschrift**...

78 (*f* 2,95): Speciaal voor Stripschrift 8 blz. Daan Jippes in **Intercity Incident**; interview met 'Forest 'Bud' Sagendorf over **Popeye; Modesty Blaise**; algemene beschouwingen over de vloek in het beeldverhaal...

79 (*f* 2,95): Jules Feiffer; **Moem**; Piet Wijn onder de loep èn voor het voetlicht met een herdruk van **De Moorse Tovenaar; Tintin et moi** (Kuifje dus)...

80 (*f* 2,95): De **Robbedoes**-verhalen van Fournier; **The Hulk** met een herdruk; **De Tovenaar van Fop**; Vervolg & slot-herdruk **De Moorse Tovenaar** van Piet Wijn...

81/82 (*f* 4,25): Special Peyo, **Smurfen** met herdrukken; alles over de Dupuis-tekenaars in een overzichtelijke encyclopedie; Tillieux en een **Felix**-herdruk...
(*f* 2,95): De stripbladen **Sjors** en **Pep** (nu **Eppo**); Loriot; begin unieke herdruk van de **Dick Bos** reclamestrip **Glashard**; de populariteit van stripfiguren...

85 (*f* 2,95): De professoren in het Europese beeldverhaal (**Zonnebloem, Barabas, Adhemar, Sickbock, Prilwytskofsky, Kalker, Lupardi**); Harry Balm, **Kuifje**-wedstrijd; Patty Klein over stripscenario's; **Dick Bos**...

86 (*f* 2,95): komplete inhoudsopgave van **Stripschrift** nr. 49/50 t/m 84; Eddy Paape, informatie over het SDCN...

87 (*f* 2,95): Alles over **Bert Bus** met een herdruk van zijn Nitokris, kartoenrubriek Ong-Gezien over **Toni Ungerer**, start van herdrukken **Simpelman, Lucky Luke** voer voor psychologen en een unieke L.L.-persiflage.

88 (*f* 2,95): **Ridderspecial: Prins Valiant, De Rode Ridder** en de Vlaamse Ridderschap van **Bob de Moor** op hun historische betrouwbaarheid getoetst. Een nummer geknipt voor het (geschiedenis) onderwijs, met Prins Valiant-persiflage van **Wood** en aandacht voor tekenfilm **Tarzoon**, de schande van de jungle.

89 (*f* 2,95): **Uitgeverij Casterman**, met o.m. interview met **Jacques Martin, Jacques Tardi**, in de voetsporen van Jules Verne, herdruk van unieke **Tardi**-oorlogsstrip, **Kuifje en de Picaro's**, de **4 Helden**, gewogen en te licht bevonden, **Craenhals, Kresse.**

90/91 (*f* 4,60): Zéér uitvoerige **Disney**-special met Art Babbit, Floyd **Gottfredson, Barks index**, de tekenfilm Fantasia, **Donald Duckweekblad** nader bekeken, Mickey Mouse – Donald Duck – strijden om de macht in een **Bill Elder**-persiflage, en als **extra** een kompleet nimmer in Nederland gepubliceerd MM-verhaal: **MM als oorlogsvrijwilliger.**

92 (*f* 2,95): **De auto in de strip**, ambivalentie t.o.v. Jean Graton's schepping **Michel Vaillant, Julie Wood**, herdruk. MV-strip, Strip en werkelijkheid bij MV, en **Van strijd tot strip**, overpeinzingen bij de Nederlandse politieke plaat van Kartoenist/striptekenaar **Wim van Wieringen.**

93 (*f* 2,95): Start van **herdrukken** (vert. Dick Matena) van de legendarische strip **Pogo** met een artikel over schepper Walt Kelly, nog meer over **Paulus de Boskabouter**, aandacht voor Toonder's **Magister Hocus Pas**, miskend en onderkend genie. Jan Gerhard Toonder over **De Stripkunst** van Marten Toonder. **Ongezien** met een opzienbarende kartoen van Yrrah uit VN.

94/95 (*f* 3,60): Alles over **2000 nummers Robbedoes**-weekblad. De ontwikkeling van het blad, interview met **hoofdredacteur Karel Cavens**, de geboorte van **Robbedoes** in herdruk... **Robbedoes index** t/m nr 2000; verder aandacht voor de dertigste verjaardag van het **weekblad Kuifje**, Pogo.

96 (*f* 3,25): **Jijé-special interview** en een herdruk van zijn **Pogologie**, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda en de start van een nieuwe rubriek Frans nieuws **La France Oh la la.**

97 (*f* 3,25): De opkomst en ondergang van de keizerstrip **Trigië**, in een interview met tekenaar **Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes** door Har Brok teruggevonden, interview met **Selby Kelly** weduwe van Pogo-tekenaar Walt en tevens degene die de strip voortzette... herdrukken.

98 (*f* 3,25): Uniek **documentatienummer: Strips in de dertiger jaren** met Herman Pieter de Boer over **De Toverwereld van Doe mee**, Mr. van Veen over **De relatie kinderpret-stripverhaal**... De werkelijke geschiedenis van Tripje, Gerrit Theodoor **Rotman**, George van Raemdonck, **Bulletje en Boonestaak** Honderdduizenden **Soete suikerbollen van W. G. van de Hulst en Zn., Thijs IJs**, Toonder's eerste beer... Barend Servet over zijn wederwaardigheden met **Gijsje Goochem**, GG-herdrukken.

99 (*f* 4,95): SUPERDIK **Amerikanen nummer** met o.m. een exclusief interview met **Wallace Wood**, stripmaker **Martin Lodewijk over Milton Caniff**, unieke herdrukken **Male Call** (Caniff) en **The Curse** van **Wood en als extra Wood-persiflage** op **Caniff-strip** Terry & The Pirates, **Trigië**, politiek gewogen, een navrante beschouwing, **Pogo** herdrukken, **Kuifje** in Rotterdam en een verslag van het **congres in Angoulème.**

101 (*f* 3,95): **Een scenaristen special**, interviews met **Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Pierre Dionnet**, aandacht voor **Blueberry**, een **Pogo-persiflage** door **Wallace Wood/Harvey Kurtzman** met kanttekeningen van Evert Geradts en het begin van de herdruk van het 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: **De eerloze krijg.**

102/103 (*f* 3,95): Extra dik (56 pag.), met aandacht voor de geschiedenis van Kuifje Weekblad, **interviews** o.a. met de schepper van Blake en Mortimer **E. P. Jacobs. Bob de Moor en Claude Auclair**, een tekenaar van de nieuwe generatie, de Lombard-uitgaven uitgepuzzeld, een artikel van **Henk J. Meier** over **Rik Ringers** en het vervolg van de Eric de Noorman herdruk: **De eerloze krijg.**

104 (*f* 3,95) Sublieme omslag van **Joost Swarte** en een gesprek met hem door **Herman Pieter de Boer**, een reaktie op het **Trigië**-artikel uit nummer 99, een verslag van de Kartoenale, deel 2 in de serie over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool**, een Pogo-herdruk en het vervolg van **De eerloze krijg.**

105 (*f* 3,95): Aandacht voor 'Duckman' **Carl Barks** d.m.v. een artikel en een **herdruk** van een van zijn eerste **Donald Duck**-verhalen, een lezing van **Daan Jippes** over het maken van strips, aandacht voor tien jaar **Het Stripschap, Tante Leny** plus de herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman.**

106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, interviews, beschouwingen en een herdruk van **Luck Star O'Hara**, de VNU-story III, de jaarlijkse Stripdoorsnede, herdrukken van **Pogo, Eric de Noorman**, boekbesprekingen...

107/108 (*f* 4,95): Alles over **Kapitein Rob** en zijn schepper Pieter Kuhn, de volledige **Kapitein Robmusical** van Evert Werkman, herdrukken **Eric de Noorman** en Smurfen...

109/110 (*f* 4,95): **Eppo**-special met beschouwingen en interviews over en met Henk Kuijpers **(Franka)**, Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, de VNU-story IV, kritiek op de vooroordelen tegen strips, een kartoenbijdrage van Ton Hoogendoorn, de boekenspecial met o.a. **Kuifje in Zwitserland**, herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman**...

111 (*f* 4,25): Stripproduktienummer over het ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena), scenaria, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication. Nogmaals **Kapitein Rob**, herdrukken van **Pogo** en Eric de Noorman...

112/113/114 (*f* 5,95): Driedubbelnummer over detectivestrips met Eisner en zijn **Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer** (Pétillon), Loro, **Jess Long**, detectivefilms, 3 forse herdrukken plus **Eric de Noorman**, boekbesprekingen...

115 (*f* 4,25); Een tipje van de sluier opgelicht over Strips en politiek en verder Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb en de **Eric de Noorman**-herdruk...

116 (*f* 4,95): Centsprenten en strips, interviews met Ben van Voorn en Piet van Elk en beschouwingen over Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts **Bassie**, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en de **Eric de Noorman**-herdruk...

117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont met herdruk, Jijé-polemiek, inhoudsopgave **Stripschrift** nrs. 85-117/118, de redaktionele **Top 20** van 1978, een boekenspecial, herdruk **Pogo** en de afsluiting van de **Eric de Noorman**-herdruk...

119 (*f* 4,95): **Lucky Luke**, interviews met Morris en Goscinny, 2 unieke herdrukken, **De Ballade van de Daltons**, 50 jaar **Kuifje**, Marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt...

120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, **Arman en Ilva**, Dick Matena en Enki Bilal met herdruk...

121 (*f* 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De Striphandel. De Stripkatalogus.

122/123 (*f* 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.

124 (*f* 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, stichter v.d. Caniff-school.

125 (*f* 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.

126/127 (*f* 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatie man.

128 (*f* 4,95): Guido Crepax en Valentina

129/130 (*f* 6,50): Al Capp (1909-1979), de tekenaar van Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi

131 (*f* 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson

132 (*f* 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown

133 (*f* 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquête

134 (*f* 4,95): Beeldverhaal in de oorlog, Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog

135/136 (*f* 6,50): Willy Vandersteen-artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan

137 (*f* 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank

138 (*f* 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, Familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant

139/140 (*f* 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse strips

141 (*f* 4,95): Daan Jippes naar Disney Studios, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob + Romeo Brown

142 (*f* 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig

STRIPSCHRIFT

nr. 145 – 15e jaargang, maart 1981

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam.

Uitgever: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, Zeist, tel. 030-791496 (b.g.g. 03404-52292), telex 70042.
Advertenties: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, Zeist, tel. 03404-52292, tst. 24.

Voor inlichtingen over abonnementen, nabestellingen en adreswijzigingen dient u zich uitsluitend te wenden tot de uitgever:
Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, Zeist.

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck.

Vaste medewerkers: Hans Frederiks, Wim van Helden, Henk J. Meier, Jean-Pierre Mercier, Rob Møhlmann, Nico Noordermeer, Guus Ong, Ernst Pommerel, Jan Smet, Albert Tol.

Aan dit nummer werkten verder mee: John de Best, Annelies Heidstra, Donald Newlove, Martijn Daalder, Hennie Wesseling.

© omslag: 'Savage Pellucidar' by Frank Frazetta.

Lay-out: Ad Vredenduin.

Stripschrift is verkrijgbaar:
- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 53,—. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 42,50
- via een CJP-abonnement à *f* 38,—
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 4.95. Dubbele nummers *f* 6,40. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven.

Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar.

Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSN NR. 0165-845

Druk: Vonk Zeist.

Redaktioneel

Zelden heeft één figuur zo'n allesoverheersende invloed gehad op een hele generatie striptekenaars en illustratoren als Frank Frazetta. De man die in de jaren vijftig nog met de gaten in zijn schoenen vergeefs alle uitgeverijen afliep om zijn werk te verkopen is inmiddels een welvarend man geworden die volgens zijn eigen zeggen héél lange tijd niet zou hoeven werken als hij daar geen zin in had. Omdat schilderen echter niet alleen zijn werk maar ook zijn hobby is, vervaardigt hij het ene schilderij na het andere.
Hij begon zijn carrière als striptekenaar met een duidelijke voorkeur voor mannen met figuren van bootwerkers en voluptueuze vrouwen die de striplezers in de jaren '50 rode oortjes bezorgden. Een voorbeeld van zo'n strip vindt u in dit Stripschrift. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Playboy-coryfeeën Kurzman en Elder hem inhuurden om de vrouwenfiguren in hun strip Little Annie Fanny *te tekenen. Het schonk Frazetta echter geen bevrediging. Enkele van zijn eigen strips mislukten omdat hij weliswaar een briljant tekenaar was maar een matig verteller. Zijn grote succes kwam met de Fantasy-schilderijen en omslagen voor bladen als Eerie en Creepy. Vanaf dat moment begon het geld binnen te stromen, en begonnen inmiddels gevestigde grootheden als Esteban Maroto, Boris, Chris Achilleos, Berni Wrightson en Neal Adams driftig Frank Frazetta te imiteren. In dit nummer de ruime aandacht voor de peetvader der fantasy-tekenaars die hij al zo lang verdiende. Verder komen in dit nummer aan bod het 25-jarige jubileum van Yrrah, de onbegrepen strip* Sam's Strip *van Mort Walker en Jerry Dumas, die momenteel zijn 2e jeugd beleeft. Bovendien een gesprek met de Franse stripgrootmeester Enki Bilal die door de lezers van Stripschrift als beste stripmaker van 1979 en 1980 werd uitgeroepen. Kortom, een nummer vol grote kanonnen!*

Kees de Bree

In dit nummer:

De fantastische wereld van Frank Frazetta
Auteur Donald Newlove bezocht 'kluizenaar' Frazetta en doet verslag van zijn ontmoeting op een 'New-Journalism' achtige manier. Een gesprek over kunst, wapens, sex, fantasie en werkelijkheid pagina 4

De verkeerde weg
Een unieke stripherdruk uit 1953. Een grafisch verantwoorde smartlap van Frank Frazetta pagina 14

Enki Bilal, eigentijds sprookjesverteller
Jac Drewes sprak met Enki Bilal over Parti de Chasse, het nieuwste verhaal in de serie 'Er was eens een voorbijganger!' pagina 23

De eenzame wereld van Yrrah
Kees de Bree over het 25-jarige jubileum van Nederland's beste cartoonist pagina 25

Boeken in 't kort pagina 26

Lezers Top 20 pagina 27

Sam is niet dood, hij leeft
Hans van den Boom over Sam's Strip, de onbegrepen strip van Mort Walker en Jerry Dumas die 20 jaar geleden slechts een kort leven beschoren was omdat de krantelezers hem te 'modern' vonden pagina 28

Sam's Strip
De eerste reeks stroken van de strip die door Stripschrift vanaf dit nummer zal worden herdrukt pagina 29

Vlaamse Frutjes (*Nieuws uit Vlaanderen*) pagina 31

Nieuws pagina 32

Stripschappagina pagina 35

Sommaire:
Ce numéro de Stripschrift a comme sujet principal l'art fantastique de Frank Frazetta avec un interview et une bande inédite en Hollande. Il y a aussi un interview avec Enki Bilal et des articles sur le cartoonist Yrrah et Sam's Strip, **la bande dessineé de Mort Walker et Jerry Dumas. A part ca il y a la rubrique 'nouvelles', livres du mois etcetera.**

Summary:
This issue of Stripschrift has as its main topic the fantastic art of Frank Frazetta with an interview and a reprint of his strip The Wrong Way. We also present an interview with the French comicmaestro Enki Bilal and articles of cartoonist Yrrah and Sam's Strip, **the comic of Mort Walker and Jerry Dumas. Of course there are regular features as news, new books, etc.**

Door Donald Newlove

De fantastische wereld van Frank Frazetta
De artiest als held

Frank Fazetta staat bekend als een beminnelijk maar wereldvreemd man die zeer teruggetrokken leeft. Zijn gezin en zijn schilderkunst komen bij hem op een gedeelde eerste plaats en alle andere dingen op oneindige afstand daarachter. Hij neemt zelden de telefoon op en hij haat interviews. De keren dat hij daarin toch heeft toegestemd zijn op de vingers van één hand te tellen.
David Newlove, auteur van de romans Leo & Theodore, The Drunks en Eternal Life wist hem te strikken. Op een prozaïsche, strikt persoonlijke wijze die nauw verwant is aan die van de 'Nieuwe Journalistiek' doet hij verslag van zijn bevindingen en zijn gesprek met de ongeevenaarde grootmeester van fantasy-schilderijen: Frank Frazetta. Een gesprek over schilderkunst, erotiek, wapens, fantasie en werkelijkheid.

Wellustige herinneringen
Wie herinnert zich Thuvia, Maid of Mars? Dejah Thoris, Princess of Helium? Ayesha-zij-die-gehoorzaamd-dient-te-worden?
Of Dale Arden (Lady Greystoke)? Prinses Aleta (nu moeder van vier kleine Valiantjes)? De Dragon-lady? En Burma de verleidster uit Male Call? Moonbeam Mc Swine's voloptueuze vormen; die danig misbruik maakten van de jongensfantasie, om maar niet te spreken van de grote, melkwitte borsten onder Daisy Mae's openvallende stippeltjes blouse?
In een overzicht van de sex-hulpmiddelen van de opgroeiende jeugd zullen de deinende borsten van Barbarella zeker niet ontbreken. Sappige o, zo sappige Little Annie Fanny? En de hunkerende Vampirella met een kirrende gouden vleermuis aan het tanga-achtige gordeltje rond haar bekken. (een niet te missen detail!) Wij zijn nog niet uitgeput (wat een opdracht)... Het innerlijke oog zweeft weg, aangetrokken door het miniscule pakje van Taia de 4000 jaar oude passie van Ibis de Onoverwinnelijke.
Zondagochtenden op het vloerkamertapijt met de rondborstige Boots (and her Buddies), haar lange ronde benen zo goddelijk huwbaar – voor altijd de mijne, zullen me nooit gaan vervelen.
Het kokette franse poppegezichtje van Betty Boop met het Mae West figuur en de lonkende wimpers.
Of Esquire's Petty Girl uit de 30er en 40er jaren, met haar priemende borsten en lyrische marmerwitte benen, haar lingerie, haar vleeskleur, haar... Maar genoeg hierover; ik dacht dat ik dat ontgroeid was. Malory's wellustige tovenares Morgan Le Fey? King Kong's glanzend natte Fay? De vlammende ogen van Elsa de oneindig verdorven sissende Bruid van Frankenstein (zelfs haar geheel ingekapselde lichaam deed me al duizelen).
En wat zou je zeggen van Homeros' muskusachtige Helena 'geschapen door de hemel', 'de walmende beminnelijkheid en begeerte' ingeprent in Helena's hart door Homeros, haar 'Onaardsheid'. Een godin waar de vrouw slechts naar mag kijken?

Frazetta-vrouw
En nu, uit het door tijd vergeten land, uit het hart der Aarde en de mist van Pellucidar, uit opengereten landschappen verwoest door Cimmeriaanse horden komt, gekleed in zeeschuim en spinachtige borstplaten (als ze al gekleed is) begeleid door gigantische hagedissen, immense slangen, lijvige luipaarden, sabeltandtijgers en verdedigd door superhelden met slagaders als koorden en handen als kolenschoppen, die zwaarden hanteren zo groot als hakbijlen, haar poppeogen verteerd door wanhopige begeerte naar het liefdesspel... komt ja, ja – de Egyptische Prinses – The Moonmaid met de parelwitte Gluteus Maximus (op z'n maximum!) – de Frazetta Vrouw.
En dat ze er is, is ontegenzeggelijk. In iedere universiteitsslaapzaal en in de dossiers van sci-fi verzamelaars over het gehele land, in heel Engeland, Italië, Frankrijk, Nederland, en zelfs in Japan, overal waar de naam van Tarzan bekend is, daar waar Conan de Veroveraar in de boekenrekken prijkt, daar waar het hart van een volwassen man nog verlangt naar onmogelijke geneugten die hem voor eeuwig onthouden worden (blijkbaar) door saai daglicht.
O, geen enkele menselijke hand is verstoken van door godgegeven leven en licht. Maar niet iedere hand is in staat z'n gedachten te verheffen tot erotische overpeinzingen die over het algemeen slechts voorbehouden zijn aan beelden van Rodin die zich schijnen te verliezen in een eeuwig durende kus (herinner je je zijn hand die haar billen streelt?) De schepper van de rondingen van de Frazetta vrouw kan elke vergelijking doorstaan met Rodin's virtuositeit.
Een overpeinzing voordat ik verder ga. Is het aan mij om van kitsch kunst te maken? De wereld van het chic te on-

dersteunen, de zweem van een cultus te doen vervliegen. Modeverschijnselen onschuldig te veroordelen? Wat is mijn opdracht? Waarom schrijf ik dit? Laten we dat maar rusten totdat we meer feiten en gevoelens verzameld hebben en kijken of we deze strip als opfrisser kunnen gebruiken van wat ons bevredigd in erotische illustraties.

Carrière

De in Brooklyn geboren Frank Frazetta, 52 jaar oud, heeft het gemaakt als illustrator, na een lange carriere in het stripwezen als een worstelend en vaak belazerde artiest. Hij zou nu kunnen stoppen met schilderen, zegt hij, en zich heel lang zich geen zorgen hoeven maken over geld. Hij heeft een prachtig stuk grond met daarop z'n mooie landhuis in East Stroudsburg, Pennsylvania, een gele Coupé de Ville '77 (met zwart dak), bezit z'n eigen meer (dat hij zelf uitgegraven heeft) en heeft alle tijd van de wereld om zich aan z'n eerste hartstocht in het leven te wijden: honkbal spelen. Dag in dag uit is hij buiten met z'n honkbal of speelt hij cricket met z'n zoons, speelt hij golf of bowlt.

Als hij zin heeft schildert hij pakweg twee dagen per week. Wat hij nauwelijks doet is de telefoon opnemen en brieven van fans beantwoorden of de brieven van professoren uit de gehele wereld die symbolische hersenspinsels over zijn schilderijen neerschrijven.
Frank heeft een hekel aan Freud. 'Zelfs de Japanners sturen me vragen', roept hij. 'Als de Japanners achter je aan zitten ben je verloren'. Maar laten we Frank's carrière verder volgen. In de 60er jaren werd Frank gevraagd de omslag van Edgar Rice Burroughs werken in de Ace paperback reeks te verzorgen, en zo stegen Burroughs heroïsch fantastische grillen tot oneindige hoogten op de vleugels van Frazetta's kunne. Veel lezers verzamelden deze boeken alleen om de omslagen. De omslagen boeiden de verbeeldingskracht – niet alleen door hun erotische karakter maar vaak door hun onweerstaanbare gevoel voor compositie. Prenten die fantasie met een daverende dreun tot werkelijkheid maken. Zelfs Frank's omslagen voor Burroughs westerns vertonen een ongelooflijke fantasie. Op de omslag van *The Return of the Mucher* heeft de held niet alleen de slechterik van zijn paard getrokken, maar ook het paard tegen de grond gesmakt. 'Ha, ha, dat kan een mens natuurlijk niet', zegt Frazetta. Het staat niet eens in het verhaal. 'Ik wilde het gewoon op mijn manier doen'. Als ik Frank bezoek voor dit interview ligt Sinatra's *My Way* op de draaitafel van z'n hi-fi installatie die vlak naast zijn schildersezel staat. Wat Frazetta ook doet tegenwoordig, hij doet het op Frank's manier.
Daarna begon hij met omslagen voor de Conan serie voor Lancer Books, een heroïsch-fantastisch vervolg epos van een *Weird Tales*-schrijver uit Texas, Robert E. Howard, die op zijn 30ste zelfmoord pleegde en een uitgebreide collectie dol-waanzinnige verhalen over een bovennatuurlijk sterke, mystieke barbaar, Conan genaamd, naliet.
De omslagen van Frazetta overdrijven op geen enkele manier de grimmige sinistere, blauwglinsterende pracht van Howard's verbeelding, de onmogelijke

schoonheid van zijn prinsessen of de ontketende lust naar bloed, het klievende staal van de gespierde Conan de Cimmeriër die zich een weg hakt door een wirwar van Picts, Hyperboreans of Asgardians, met ogen als 'vulcanisch blauw', zijn gespierde borst 'druipend van het bloed bij iedere stap', zijn aderen vurig kokend, de spieren op zijn voorarmen gespannen als koorden. En altijd naast hem, terwijl zijn stalen zwaard natrilt, staat zij te wachten: 'en in haar donkere ogen zag zij haar liefde gloeien, als een naakt natuurlijk iets van wild vuur en gesmolten lava'.
Door de kwaliteit van zijn Conan-omslagen begon Frank's ster te stijgen. Naast de stripomslagen ging hij stofomslagen voor de Burrough's serie van de Doubleday Science Fiction Book Club illustreren en kreeg hij aanbiedingen om filmposters te ontwerpen. Ian Ballantine van Bantam Books deed hem het voorstel om een Frazetta portfolio op groot formaat samen te stellen voor de Peacock Press serie *The World of Fantastic Art,* waarin al eerder kunstige fantasy-werken van Kay Nielsen, Edmund Dulac en Arthur Rackham waren verschenen.

Gigantisch verkoopsucces

Van deel I van *The Fantastic Art of Frank Frazetta,* waarin verschillende te gekke omslagen van heroïsch fantastische paperbacks zijn opgenomen, veel pentekeningen en enkele opvallende wellustige schetsjes, was de eerste oplage van 50.000 stuks meteen uitverkocht. Momenteel zijn er ongeveer 280.000 stuks van verkocht en is het aan zijn 9e druk toe.
Van de Frank Frazetta Calendar 1977 zijn de 100.000 exemplaren ook direkt uitverkocht. Van de kalender van 1978 is de oplage verhoogd tot 150.000 exemplaren, en van 1979 en 1980 zijn zelfs 250.000 exemplaren gedrukt. In Frazetta's landhuis in East Stroudsburg is een achterkamer gereserveerd voor de postorder verkoop van meer dan 40 verschillende Frazetta posters op ware grootte (18'' ± 24'').
De verkoop van de posters is ongelooflijk toegenomen nadat het postorder adres op alle kalenders en boeken werd afgedrukt. 'Wat heerlijk', zegt Ian Ballantine. 'Hier zien we een man die nooit geliefd was bij de kustcritici of de grote kusthandelaren, maar gewoon ontdekt werd door het publiek – en nu wordt zijn werk 'levend' verslonden.
Tom Wolfe, wiens boek 'The Painted Words' een aanval is op hypocrysie, mythen en handelaren in de wereld van de moderne kunst, is niet verbaasd. 'Het intellectuele fatsoen heeft de kunst 35 jaar lang beheerst,' vertelt hij me als ik hem per telefoon wek om half twaalf 's ochtends. 'Het onderbewuste ligt hier voor het grijpen, kokend onder de oppervlakte – het id –, het roodogige dier. Maar niemand durft het aan te raken. Dus laat men het aan de illustratoren over om de pioniers van het onderbewuste te zijn, mensen met dierlijke krachten. God, kijk maar naar die ongeëvenaarde omslagen!
Talentvolle artiesten van de universiteit worden geïntimideerd en in de richting van de Schone Kunsten geloodst, bang om hun onderbewustzijn naar buiten te laten treden, dus moeten we ons wel tot de illustratoren wenden.
Het interessantste werk vind je tegenwoordig in de niet-serieuze kunst. Veel ervan is rotzooi. Maar kijk eens naar wat de 12-tonen muziek heeft gedaan, de ontzieling die het heeft gebracht. De meeste rock-muziek is slecht, maar iets dat kracht uitstraalt vind je hoogstwaarschijnlijk wel daar. De commerciële kunst ligt nu zeker een tiental jaren voor op de intellectuelen, een verzonken turbulente rivier klaar om aan de oppervlakte te komen'. ('Ik denk aan het leven!' brulde hij. 'De doden zijn dood en wat gebeurd is, is voorbij!' The Pool of the Black One', *Conan the Adventurer* p. 192.)

Van Rubens tot Alex Raymond

Moet ik me opwinden en zo zelf in de val van de schone kunsten lopen, door te laten zien dat de Engelse schildercartoonist William Hogarth in 1737 het modieuze Engeland een Frazetta-achtige frisse wind van erotiek bracht met zijn schokkende serie *The Harlot's Progress* en *The Rake's Progress?* Hoe Frazetta's gigantische barbaar gemakkelijk door de knieën zou gaan door een slag van Michelangelo's even gespierde Adam. Dat Rubens (voor zijn tijd) de glorieuze paarlen rondingen van de Frazetta vrouw nog weeldiger, tederder en verbluffender heeft weergegeven. Op 't eerste gezicht zijn de naakten van iedere schilder schokkend: Titian's venussen, Manet's *Olympia,* Goya's *Maja Nude,* Courbet's *Sleeping Woman,* Renoir's baadsters, Degas baadsters, Ingres Turkse bad, al die odalisken en Aphroditen en voloptueuze dames die in en uit het water stappen, Picasso's lyrische vleeslijke stijl in zijn latere aantekeningen, de oude sater verliefd op puberschaamhaar. En zelfs Wyeth shockeert ons met zijn recente show, met zijn soliede, weldra te ontmaagden maagd (*The Virgin*), haar donzig haar en blozende tepels voor iedereen zichtbaar (evenals haar houterig geschilderde schenen en mismaakte linkervoet).
Moet ik de Schone Kunsten erbij halen? Nee! Wie interesseert het?? Dus niet: De oorsprong van Frazetta is niet in het werk van Fuseli en de Weense School van Vampieren en Fatale vrouwen. Ook niet in Heinrich Kley's werk. We kunnen beter kijken naar Alex Raymond, Frazetta's diepbewonderde vriend ('Heb je hem gekend, Don?' vraagt Frank. 'Zo'n prachtig mens!') wiens *Flash Gordon* vurige sex bracht daar waar het het meest nodig was: het vloerkamerkleed op zondagochtend.
Het is niet zo vreemd dat Frazetta's beginperiode ondermeer bestaat uit een 8-jarige klassieke scholing (en tegenwoordig zal hij een klassieke pilaar of een ingenieus bewerkt stuk wapentuig aan zijn fantasiën toevoegen om het echter te laten zijn) die begon op 8-jarige leeftijd toen zijn ouders hem inschreven aan de Brooklyn Academy of Fine Arts, een kleine school waar hij tot zijn 16e bleef. Hij was tevreden met de leiding van een Italiaanse artiest, Michael Falanga, die deze exclusieve school met vrije hand bestuurde ('Meestal zaten we daar en konden we tekenen wat we wilden als studenten. Het was ontzettend informeel'; zegt Frank). Maar het doel van de klas was produceren, hetgeen Frank op zijn bekende luidruchtige manier deed. Gedurende zijn laatste 2 jaar op de High School was hij al een professioneel artiest en deed hij invul werk in strips voor de science-fiction cartoonist, John Giunta, door wiens hulp Frazetta's eerste onafhankelijke strip *Snowman* verscheen in *Tally Ho* (december 1944). Het was een succes dat hij verborg voor zijn schoolkameraden.

Beginstrips

Volgens Mike Gross, de vroegere redacteur van Frazetta bij de *National Lampoon:* 'Frank kon de ruwe straatvechters van Brooklyn waar hij mee opgroeide niet de baas, totdat hij het op een dag opnam tegen de grootste vechtersbaas uit de buurt en hem versloeg; toen werd hij de gemeenste goser van zijn blok.'
Onlangs kwam zijn klassieke opleiding weer duidelijk om de hoek kijken toen er een coverstory over Frazetta in het tijdschrift *American Artist* stond.
Er doemde een spookachtige figuur op, de oranje-ogige dreiging met z'n helm met priemende hoornen, *The*

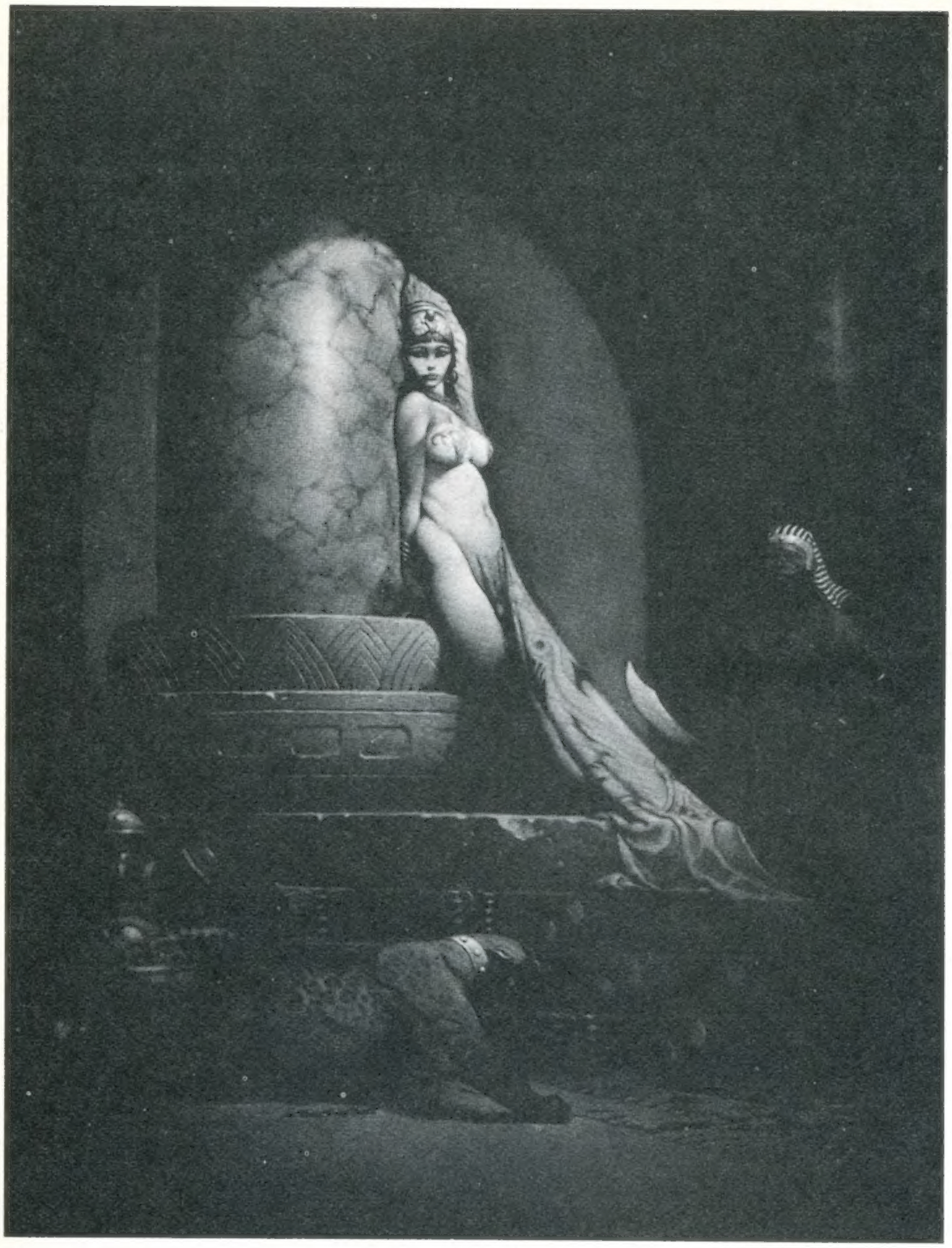

Egyptian Queen

Death Dealer, zittend op een gepantserd paard met een schat aan zilverbewerkte zwaarden en maliënkolders.
De omzet van dat nummer schoot omhoog met 30%. 'Dat is een slag voor die stilleven-schilders, vind je niet?' vraagt Frank. Hij kan die schuren en manden niet uitstaan, ze vervelen hem.
Na 5 jaar werken als manusje van alles voor een reeks stripuitgevers haalde hij in 1949 zijn eerste grote opdracht binnen door de *Shining Knight*-strip van *Adventure Comics* voor zijn rekening te nemen. Er volgden meer strips: de *Western Ghost Rider* en *Tim Holt.* Toen kwam hij voor de dag met zijn uiterst viriele en sexy *Thun'da,* zijn geheel zelf verzorgde Frazetta-comics met jungle verhalen. Dit tijdschrift oogstte bewondering alom. (een fascimilé kost momenteel 20 Dollar).
Hij deed ook zeer gewaardeerde shock en horror omslagen. Zijn eigen strip *Johnny Comet* mislukte (prachtige tekeningen, zwakke teksten) en daarna ging hij voor een ander werken. Hij werkte aan Dan Barry's dagelijkse strip *Flash Gordon,* (in 1944 was Alex Raymond gestopt met zijn creatie toen hij bij de mariniers ging). Hij hielp Al Capp 9 jaar lang met het maken van *Li'l Abner.* 'Ik verdiende 150 Dollar per week en moest maar 1½ dag werken. Ik was bijna altijd buiten baseball aan het spelen. Wat een leven dacht ik. Toen realiseerde ik me dat ik zo niets bereikte, me niet ontwikkelde – en Capp, die ik graag mocht, was van plan mijn salaris te verlagen – dus stapte ik op. Ik begon weer met omslag-ontwerpen. En even later liep ik met gaten in mijn schoenen de uitgevers af met mijn prachtige omslagen – ze waren te goed! Die jongens keken ernaar, maar namen geen nota van mijn *Buck Rogers*-omslagen. Ik zei tegen hen: "Hé, ik ben die jongen die er vroeger voor zorgde dat jullie oplagen omhoog schoten, voordat ik wegging om *Li'l Abner* te gaan doen."
Het drong niet tot ze door. Ik was "ouderwets". Ik kreeg een aanbod om een portret van Ringo Starr te ontwerpen, daardoor kreeg ik een telefoontje om de filmposter van Woody Allen's *What's new Pussycat* te maken.
Mijn god, plotseling had ik een cheque van 5000 dollar, een jaarloon dat ik op een middag verdiend had. Ho, die cheque heb ik meteen laten fotograferen.'
In die tijd deed hij ook wat omslagen voor het tijdschrift *Mad* en werkte ook aan de rondborstige schoonheid van *Little Annie Fanny* (alleen voor haar figuur) uit *Playboy.* Daarna kwam de Tarzan opdracht van Ace. En Conan. Er zijn diverse aanbiedingen van de kunstmarkt voor zijn Conan originelen, waarvan hij geen afstand wil doen, ook al is het laagste bod een bedrag van vijf cijfers. ('Het kon hem weinig schelen waar ze heen zeilden of tegen wie ze vochten. Hij hield van het leven' – 'Queen of the Black Coast' – *Conan of Cimmeria* p. 96).

Vrouwenverslinder en huisvader

Terwijl ik de privé-weg volg, die zich onder de hoge oerdennen doorslingert en het grote uitgegraven meer met een klein eiland te midden van het brekende ijs passeer, denk ik aan R. Crumb en andere stripartiesten met hun brillen als jampotglazen en eeuwig durende jeugdpuisten, die door de jaren heen allemaal belazerd zijn door uitgevers die al het vroege werk van de artiesten in kluizen hebben. Frazetta, die nu geen stripartiest meer is, is naar voren getreden als een komplete illustrator, met zijn vrouw Ellie als zijn zakenbehartigster.
Ik denk aan de verborgen erotiek waarover ik heb horen spreken. Hoe zou dat zijn? Ik ben samen met Mike Gross, Esquire's art-director, naar Frazetta gegaan.
'Ellie heeft een precedent geschapen', zegt Mike. Zij beschermt zijn werk en krijgt het terug van de maatschappijen. Hij voelde zich behoorlijk genomen toen zijn vroegere Burroughs omslagen, die hij voor 250 dollar had verkocht, opnieuw verkocht werden voor 500 dollar en daarna weer, etc. Dat raakte hem. Frank nam een van zijn Burroughs omslagen mee naar de uitgever, die zei dat hij hem wilde houden. Frank zei toen dat hij het nog even mee naar huis wilde nemen om het nog wat bij te werken. 's Avonds maakte hij snel een duplikaat en leverde dat in. Ha, hij is een echte straat-

jongen uit Brooklyn en dat is te merken ook. Je weet wel, katholieke familie, Italiaans eten en heerlijke geuren. Maar hij is totaal wereldvreemd. Tot voor kort kenden slechts weinig mensen zijn werk afgezien van fantasyverzamelaars. Maar hij heeft een paar medailles gewonnen als illustrator en wordt langzamerhand erkend. Hij is ontzettend knap en een echte vrouwengek.

Ik bedoel, als hij en een paar van zijn vrienden een meisje aan zien komen lopen, dan blijft hij opeens bij een raam staan en zegt tegen zijn maten: 'Ik moet dat meisje ontmoeten!' Terwijl ze langs loopt, verslindt Frank haar met zijn ogen. Zijn vrienden zeggen dan: 'Ze is lelijk Frank.' 'Nee, nee die enkels, die arm, kijk eens naar die nek!' Hij ziet iets in haar, maar ja, lelijk blijft lelijk weet je? Drie jaar geleden heb ik hem ook eens bezocht. Hij liet me plaats nemen voor zijn grote kabinet en liet me schilderij na schilderij zien. Vier uur lang! En hij had er nog meer. 'Zeg maar wanneer ik moet stoppen', zei hij. Sommige van zijn beste schilderijen heeft hij in minder dan 48 uur gemaakt. Hij gebruikt snel drogende olieverf, levert soms doeken af die nog plakkerig zijn. 'Niet aanraken, het is nog niet klaar.'

Momenteel is hij een familiemens, met een diepgaande liefdesvolle relatie met zijn vrouw. Zij is een vrouw met geprononceerde meningen, ze wordt niet overstemd door haar echtgenoot – en omgekeerd ook niet. Ze is erg direkt over prijzen en wil niets horen over prijsdalingen. Geen compromis. Frank bezit alles wat hij maakt. Het loont zich omdat de grote doorbraak de portfolio's en de kalenders zijn geweest die overal te koop zijn. Zij die succes verdienen, krijgen het ook.

We komen bij een bakstenen Hans-en-Grietje huisje, met overal beelden van gnomen en kikkers. Eerst lijkt het klein, maar dan zien we dat het huis uitgebouwd is, vooral aan de achterzijde. We lopen naar de zij-ingang en Frazetta zelf begroet ons, met een wijds ho-ho armgebaar voor Mike.

Eindelijk kan ik Frank eens goed bekijken. Jezus, het is niet te geloven. Ik houd m'n handen voor me uit alsof ik een pistool afvuur. 'Frank heb je een Magnum?' 'Nee!'

Nu houdt hij zijn handen ver voor zich uit. 'Het is een haarborstel van kameelhaar'.

'Nee, hij is Clint Eastwood niet!' zegt Ellie. 'Ik kan het niet uitstaan dat iedereen dat zegt. Zo'n type is hij helemaal niet.' Maar hij lijkt wel op Clint: hetzelfde hoofd, platte buik, strakke jukbeenderen en een uitdrukkingsloze doch behoedzame blik. Trouwens Mike heeft me verteld dat hij interviews haat, nooit over zijn werk praat en dat hij Mike telefonisch gewaarschuwd heeft dat als ik de verkeerde vraag stel, hij me k.o. zal slaan.

('Wat zijn verkeerde vragen, Mike?' 'Oh, dat weet ik niet'.) Mike, Mike je moet mijn nieuwe kamera bekijken', roept Frank terwijl hij ons snel zijn studio inloodst. We zullen het grootste gedeelte van de tijd in de studio doorbrengen daar niemand, zelfs Frank niet, in de rest van het huis mag roken. Zijn 8 jaar oude dochter Heidi Lee heeft astma. (De andere kinderen Jolly Jean 13, Billy 17 en Frank 19 zijn gezond en zulke gezelligheidsdieren dat ze konstant vrienden op bezoek hebben, er 3 TV toestellen aanstaan en er altijd wel een paar kinderen tijdens het weekend blijven slapen.)

The Silver Warrior

Gunman

De kamera, de kamera, Frank danst in het rond met zijn kamera, die met de geoliede precisie die Japanse en Duitse kamera's eigen is, de ene klik na de andere klik afvuurt.

Frank heeft al een half dozijn andere kamera's, maar deze Canon is je van het. Bijna 5 minuten lang somt hij alle voordelen van deze kamera op. Dan, terwijl hij hem wegbergt, vraagt hij me: 'Wat vind je hiervan? Dat is Walther.' Zijn Walther is een pistool, hij geeft hem aan Mike. Mike houdt hem in zijn handen, hij lijkt vrij zwaar. 'Hij is geladen', zegt Frank. 'En dan laat je hem hier zomaar onbeheerd rondslingeren?' Hij legt uit dat hij een collectie pistolen in een kabinet heeft, dat ook als doka fungeert. 'Hee, laatst hadden we een grote gevaarlijke schildpad in het meer, bijna 2 voet lang, blijkbaar had hij besloten er te blijven. Dat kon natuurlijk niet, hij was gevaarlijk.' Frank richt zijn pistool in Clint Eastwood stijl. 'Pow, recht door zijn kop. Ik denk dat ik hem heb gedood want hij zonk naar de bodem. En later was die grote rat er nog. Afgrijselijk. Het idee alleen al dat ze in de buurt zijn. Pow-w-w...' Hij stopt zijn pistool weg. 'Ik zal jullie het huis effe laten zien.' We volgen hem door vele kamers... 'We vinden het leuk om golfballen op het ijs te gooien en er dan op te schieten met een kaliber 22.' Als ik hem zie lopen lijkt hij meer op een honkballer dan op Clint Eastwood. Overal in de hoeken staan geweren.

'Mijn god, wat is dit?' vraag ik terwijl ik een kanjer van een dubbelloops geweer optil. 'Gebruik je die om bomen mee om te schieten?' 'Dinosaurussen', zegt Mike. 'Oh, die is van Billy, wilde hij graag hebben.' Op de muren zie ik gekruiste strijdbijlen, Samurai zwaarden, Masai speren – allemaal authentiek – massief eiken kamerschermen, met houtsnijwerk, zware stoelen met slangekoppen, een stoel met een drakenkop uit China, Renaissance stoelen, Italiaanse leren stoelen op poten met drakekoppen, stierehoornen, een terrarium, een parkiet, een Maltezerleeuwtje dat lijkt op een zilverzijden stuk speelgoed en een Cyperse kat. En zijn kinderen. Waar je ook kijkt hangt een Frazetta schilderij. Ze beheersen de kamer als astraalramen, een hashish droom. Gigantische ijsbergen doemen uit het niets op, een tyranosaurus, grote hagedissen en slangen, de ongelooflijke borsten van de *Egyptische prinses,* mijn god, en daar is *Thuvia, Maid of Mars!* Mijn ogen puilen uit hun kassen. En in mijn gedachten zie ik direkt weer het beeld voor me van mezelf als opgewonden jongetje dat in bed zit te lezen. Het is niet te geloven, geen enkele drug zou me dit gevoel kunnen verschaffen. Op een ander schilderij beschermt John Carter's zoon Carthoris Thuvia tegen een Marsiaans wezen met de afmeting van een rhinoseros met een bek zo groot als een donkere put. Thuvia's creatie is Frank's magnum opus: mijn oog dwaalt langzaam naar de verlegen prinses achter haar beschermer met een verleidelijk gevlochten arabesk om haar heupen en benen. Thuvia's sexy lichaam baadt in een onaardse blauwe schemering, een feeërieke blauw zinderende schemering. Mijn diepste gevoelens voeren me terug naar safieren oogleden die zich langzaam sluiten en me biologeren.

'Goh, Frank'.

'Goed?'

'Te gek'.

'Ik heb de rest nog niet gezien, maar dit is mijn favoriet'. Dan zie ik de Doubleday stof omslag van Thuvia. Tot 6 maal verkleind blijft er slechts een saai plastisch kleurenspel over dat de uitstraling van het origineel geweld aan doet. Zelfs de personages verliezen hun kracht. Thuvia lijkt een woesteling. Ik kijk weer naar de rijke blauwe enigszins getemperde gloed van het schilderij. Een sensuele spaarzaam geklede Thuvia die zo uit het schilderij op je arm zou kunnen stappen – en die net als een van Dr. Praetorius miniatuur ballerina's, op je schouder kan gaan zitten, een safieren ster vol ondeugende sex.

'Wie lees je graag, Frank?'

'Oh, uh uh, ... ik lees niet... geen tijd.' 'Burroughs?' 'Allemachtig nee, hou je me voor de gek? Ik blader zijn boeken wel eens door om een idee te krijgen voor een schilderij. Ik ben, uh, meestal buitenshuis en als ik lees voel ik me schuldig. Lezen terwijl ik zou moeten schilderen. Wat ik lees? Nou, ik houd wel van Howard. Robert E. Howard. We hebben dezelfde manier van denken. Hij heeft iets. Ik hield al van dierenverhalen toen ik kind was. Maar ik haat tijd verspillen.'

'Wel, ik heb nog wat vragen over je schilderijen. Waar zijn de teugels van die ijsberen? Zij trekken toch die slee?'

'Teugels? Ha! Wie maalt daar nu om? Dit is emotie: die beren kómen op je af, je hebt niet eens de tijd om te kijken of ze teugels dragen. Wow, ik schilder gevoelens! Ik had de teugels wel in mijn hoofd, maar het zou niet staan. Zo ging het ook met *Jongar Fights back.'* We lopen door naar Jongar. Een gedeelte van dit schilderij staat op de omslag van de kalender uit 1977 en het lijkt alsof Jongar de liefde met de heldin bedrijft terwijl hij z'n boog spant. Ik zeg dit tegen hem. 'Nou ja, dat zou kunnen.' Op het schilderij zelf is duidelijk te zien dat de heldin van de rug van een enorme gehoornde hagedisachtige alligator afglijdt.

'Zie je wel,' zegt hij. 'De pijl en de veren zouden voor zijn gezicht moeten zitten. Maar ik heb ze weggelaten. Normaal gesproken zou je die veren ook niet zien. Dit is gevaar, emotie, de pterodactylieten komen eraan! En anders zouden de veren zijn gezicht bedekken. Snap je wel?'

We lopen door deze machtige dierentuin uit het Pleistoceen die zich in een van de woonkamers bevindt.

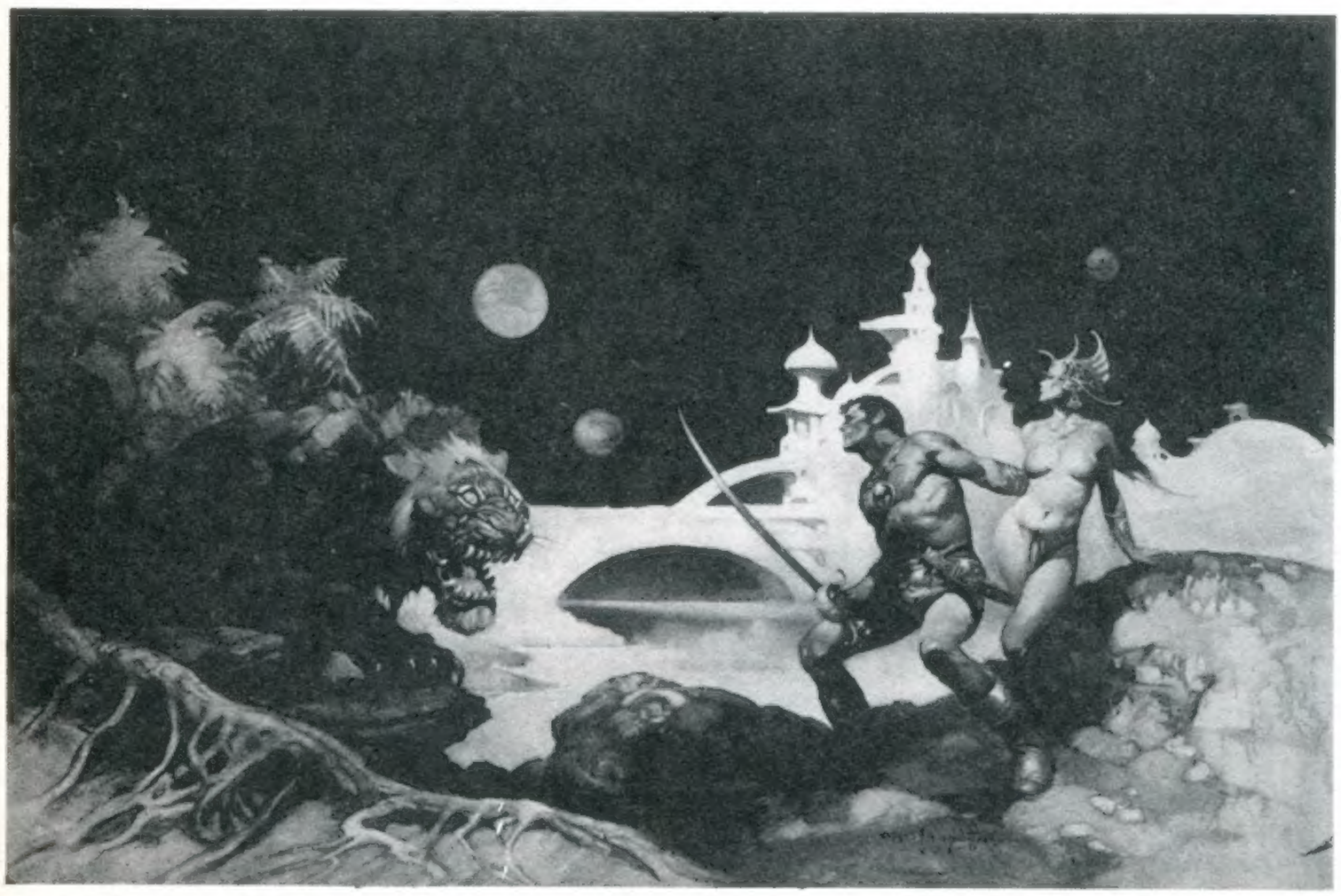

Thuvia, Maid of Mars (John Carter).

King Kong

Een gigantisch grote Sony kleuren TV met een 42 inch beeld beheerst de kamer als een Japanse equivalent van Hal

de computer. (Frank stop. Ik kan je voelen, Frank zet me aan.)
'Ik gaf Ellie 2000 dollar en zei: koop maar wat. Toen kwam ze met dit monster thuis. Naast de Sony staat een grote replica van King Kong die Frank van Dino De Laurentiis heeft gekregen.
'Belt Dino me op en vraagt me of ik een poster wil maken voor King Kong? Zeg ik tegen hem: oké maar dan wel in de Frazetta stijl anders heb ik geen interesse. Dino zegt: Ik wil het op mijn manier, dus zeg ik dat ik geen interesse heb. Opeens begint hij me te smeken! 'Nee, nee zeg ik. En voor dat ik het weet staat hij voor me, is hij met een noodvaart in zijn vliegtuig gestapt. Ik zeg hem nog steeds niet geïnteresseerd te zijn en daar blijft het bij.' We stoppen bij de *Egyptian Princess,* die met haar rug naar een vleeskleurige pilaar gekeerd staat-haar vervaarlijke laaghangende oogstrelende gordeltje, haar geketende luipaard, haar Nubiër met kromzwaard, achter hem een bruine pilaar... de erotische mogelijkheden lijken onuitputtelijk. Goh Frank, iedere keer als ik dit zie, heb ik medelijden met die knaap. Hij krijgt die vrouw toch nooit in bed.
'Hoe bedoel je? Je kent die gast niet. Niet in bed krijgen? Wow, ik krijg steeds van die idiote brieven die dit soort dingen interpreteren.' Ik kijk naar de grote bruine pilaar achter de Nubiër en naar haar grote oranjekleurige pilaar. 'Daar kan ik inkomen.' 'Ik word er kwaad van.' 'Wel-l. Ik dacht dat ze een beetje zat te flikflooien met dat luipaard.' O ja? Wat zie je in deze?' 'Ik zie een gevleugelde man uit een vagina vliegen.'
'Dat is een wigwam of zoiets.' 'Ja dat zou ook kunnen.'

Sommige brieven zijn echt maf.
In de studio kijken we naar *The Sea Witch,* een geweldig schilderij van een Frazetta waterheks zittend op een door kolkend water omgeven rots met naast haar iets dat lijkt op een stekelige zeehagedis.
Alhoewel het al in deel I is opgenomen, schildert hij het over voor deel III. 'Ze was te fel van kleur, je kunt haar lichaam nauwelijks zien. Nu is het zachter en heeft vorm, het is nu goed. Hé weet je dat ik het bijna kwijt was. Ik was met het gezicht begonnen en Jezus, opeens was ik die krankzinnige heksenblik kwijt – kon het me niet meer herinneren. Weet je, je kunt iets voor eeuwig verliezen, als je iets overschildert. Ik heb uren zitten werken en eindelijk had ik het weer te pakken.' Hij zet *Swamp Demon* op de ezel. Een zwarte Frazetta-vrouw, haar grote bruine, zinnenbegoochelende billen worden extra benadrukt door een slang die zich tegen haar lichaam omhoogkronkelt en een grote demon uit *Fantasia* die uit het moeras omhoogrijst.
Maar het echte middelpunt is de bovenkant van haar kale hoofd, waarop, op het origineel, de fontanel duidelijk uitkomt. 'Hoe doe je dat?' vraagt men me. Een Nubische. Ik wilde gewoon eens wat anders doen. Niemand heeft ooit een kale Nubische als heldin genomen. Ik heb het verzonnen. Je hoeft alleen je verbeelding maar te laten werken.
Schilderij na schilderij passeert de ezel. Hij is nu *The Cat Girl* aan het herzien. Mijn sentimentele favoriet. Hier heb ik het eindelijk allemaal samengebundeld. Onmogelijke belichting vind je niet? Wat doet het er toe? Kijk eens naar die takken. Die worden nu met vrouwen erop door allerlei gasten overgeschilderd.
Deze Frazetta-vrouw is niet na te maken. De delicate betovering van haar boezem, kontrasterend met de groene duisternis, ademt een zinnebetoverende belofte uit. Een meesterschap dat alleen door eindeloos oefenen kan worden verkregen. Ik praat over het doek op de ezel dat net zo ontboezemend is als Coleridge's droomregels uit *Kubla Kahn.* Het is geen stroopzoete kitsch, hoe populair die ook moge zijn. Het is een fragment uit Frazetta's verbeelding, misschien uit zijn jeugd – Morgan Le Fey, de zuster van Koning Arthur – dat werkelijkheid geworden is, misschien voor ons genot en om de artiest zelf te behagen, misschien voor een nog hoger doel. Het is geen naaktfoto, het schilderij suggereert dat Frazetta het oog van een engel heeft en de gedachten van een gearresteerde teenager. Maar bij elke vrouw die hij schildert, wil hij alleen maar het erotische, niet het pornografische uitdrukken. Zelfs zijn monsters zijn puur, geen kwijlend psychotische lijkeneters. Zijn werk vertoont nooit iets demonisch, geen bloedende wonden, alleen wat bloed op de zwaarden; er is geen sympathie voor aftakeling en verrotting – zijn moerassen en jungles zijn zacht groen, weelderig, ontkiemend en bruisend van leven, een perfekte achtergrond voor de erotiek.

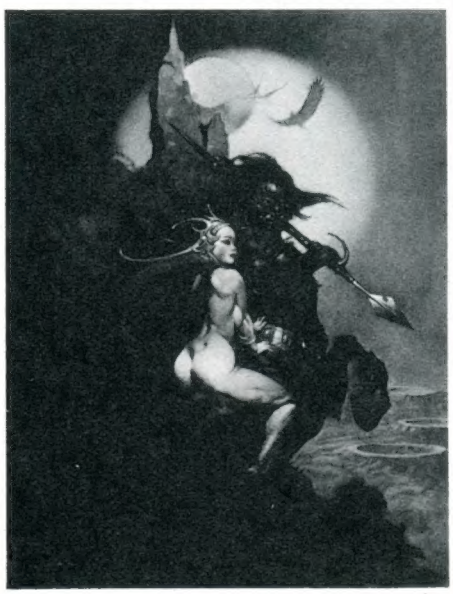

The Moonmaid

Erotiek en fantasie
En met welk erotisch gevoel komt hij voor de dag? In *The Cat Girl* is dat zo vakkundig en serieus, dat hij het sentimenteel noemt en dat zo duidelijk te zien is dat hij zich moet afwenden. Omdat zij zich schuil hield achter alle Frazetta-vrouwen, in al hun bespottelijke overdrijving. Soms is hij te brilliant, te mooi, te rood of geel en verliest hij de oorspronkelijke soberheid die de kern is van zijn werk, de verleidelijke schakering die hem het best ligt. Op dit schilderij is alles echter perfekt en is het erotische beeld dat hij zo echt als mogelijk wilde maken, volledig geslaagd. Waar komt het vandaan? Wat is het? Hij schildert, zegt hij, de indruk die een vrouw bij hem heeft achtergelaten. Zoals die enkel of nek van die vrouw die wij weinig opmerkelijk zouden noemen. Frank echter ziet het door God gegeven licht, iets treffends in een curve of gebaar: 'Ik ben naar bed geweest met de Frazetta vrouw en ze ziet er precies zo uit. Geloof me, *The Cat Girl,* heeft zich vele malen hunkerend aan me overgegeven, die borsten in mijn handen, kreunend, hijgend – om tenslotte haar wilde ogen te sluiten. Ik weet niet met wie jij naar bed gaat, maar ik met *La Belle Dame sans Merci.* Iedere keer weer, mijn vriend. Ik kan er niets aan doen. Een pure erotische drang die iedere sensatie idealiseert en vlees en botten verheerlijkt tot precies dat wat de verbeelding eist. Er is geen keuze alleen gehoorzamen. Ik ben in goede geestelijke, lichamelijke en spirituele gezondheid.'

Mijn beste driften komen boven: geen angsten, geen dreiging. En dan opeens komt er vanuit mijn binnenste een blozende slang tot leven om me wakker te schudden – het is God die zich daar rondwentelt, niet de duivel, maar mijn schepper en hij laat een grote gouden wolk in mijn hoofd verschijnen en

Ghoul Queen

zegt, ik kom je halen. Maar deze vuurbal met zijn slangenhoofd heeft nog meer eisen waarover ik hier niet zal uitweiden. Maar hij wil tot het uiterste gaan, iets dat zelfs met genoeg inspanning niet te verwezenlijken is. Hij is veel subtieler. Hij weet dat sex in je hoofd zit en dus versterkt hij ieder beeld dat in mijn arme hoofd opkomt. Nu moet is wel even zeggen dat ik niet van fantaseren houd tijdens sex. Dat is natuurlijk persoonlijk. Dus laat ik dat aan mijn lichaam over en betover ik mijn hand, schouder en mijn hele lichaam met verbeeldingskracht.
Op de een of andere manier voel ik dat mijn verbeelding dit van mij eist – een totale overgave aan de tastbare erotiek. Nu heb ik iets persoonlijks verteld, maar ik ben niet sentimenteel dus wend ik mijn gezicht niet af. Ik ben blij iets zinvols over het onderwerp te kunnen zeggen: de erotische verbeeldingskracht, gewekt in je kinderjaren, aangewakkerd in die heerlijke pubertijd om uiteindelijk ten volle gebruikt te worden door mijn Schepper. Of haar Schepper dat laat ik over aan de intellectuelen. Ondertussen is er whisky gehaald en wordt er gedronken. Ik niet. Ik heb mijn portie al gehad, jaren geleden. 'Waar zijn de pizza's?' 'Laten we even een paar pizza's halen!' Overal tumult en geren, weg zijn Frank en Mike.

Magie en strategie van Ellie

Ellie neemt me mee naar de slaapkamer. Aan de muur hangt een prachtig schilderij met Frazetta nymphen en saters die in een zacht rood schuim aan het copuleren zijn, Frank heeft in de houten poten van het bed een staande phallus in een vagina gebeeldhouwd. Niet Freudiaans? We hebben ook wat sexy frutseltjes uit zijn kabinet gezien, maar de sex wordt altijd vermengd met parodie.
'Opeens had hij zin in beeldhouwen,' zegt Ellie. Ze is een kleine, blonde charmeur met heldere ogen, die door veel trainen nog een mooi figuur heeft. Haar energie is onuitputtelijk, ze is een waterval van woorden. Haar ogen hebben een meisjesachtige uitstraling. 'Maar beeldhouwen! Hij heeft alles al gedaan, als schilder. Hij kan zich alleen nog maar herhalen. Hij zal en moet die spieren in 't steen krijgen. Wat een echtgenoot – hij leeft alleen voor zijn huis, mij, de kinderen en wil nooit uitgaan. Alleen wel eens naar honkbal. Hij is anders dan alle andere artiesten die ik ken, niet egocentrisch, niet neurotisch. Hij is er altijd voor de kinderen. Een man.'
De regen klettert tegen de grote ramen van de studio. Buiten spookt het. 'Ik probeerde voor God te spelen,' zegt ze. 'Ik runde de poster-verzending, het huis, de kinderen, Franks opdrachten en nam de telefoon op. Maar Frank verkoopt zijn originelen niet. Er is een bod gedaan, maar het is bekend dat ze niet te koop zijn. Het geld zou alleen maar naar de belasting gaan, dus kunnen we ze net zo goed houden. Weet je, je ziet er net zo uit als een schrijver, ik mag je wel. Frank bijvoorbeeld kan iemands karakter op een mijl afstand bepalen. Ik geloof over 't algemeen niet in het goede in de mens. Ik heb vaak buitenzintuiglijke waarnemingen (E.S.P.). Voordat het gebeurt weet ik al wat er in het gezin gaat gebeuren. Ik weet twee weken van te voren wanneer mensen gaan sterven. Ik weet wanneer mijn man iets fout doet. Het is iets in mijn hart. De *National Lampoon* wilde een buitenaardse kruisiging met Frank's mismaakte planetaire monsters, voor hun satirische science fiction nummer. Ik zei tegen hem: daar komen problemen van – doe het niet! Maar hij deed het toch – ze moesten zijn monster zelfs retoucheren – het was een vierarmige mislukking.'
'Vind je dat de Frazetta-vrouw ESP heeft?' 'Zeker!! Ik herken mijn ogen in de Frazetta-vrouw, ze heeft een hypnotiserende blik. Dat is mijn lichaam. Dat is mijn buik, dat zijn mijn dijen, mijn noem maar op. Ik heb een soort magie die alleen Frank kan zien. Ik zie pyramiden! Ik bedoel, dat ben ik! Zand, stenen, grote stenen. Ik ben er zeker van dat ik in mijn vorige leven in Egypte gewoond heb.' De storm raast voort. De plerodactylieten komen er-

Sheba

aan. Mike en Frank komen binnen met dozen pizza's, al klagend over Stroudsburg. 'De mensen lopen rond als mutanten', zegt Frank. 'Koud! Mensen in Brooklyn – één persoon daar heeft meer persoonlijkheid dan deze hele stad'. 'Men is erg stoïcijns hier', zegt Ellie. 'Niemand lacht.' 'De kinderen groeien hier net zo op als de andere mensen, aardig en saai. Wij nemen onze kinderen mee naar Europa,' zegt ze. Frank komt bij me zitten. 'Ik vind mijn pentekeningen beter dan mijn schilderijen. Jij hebt mijn illustraties voor Tolkien's *Middle-Earth* en voor *Kubla Kahn* gezien. Ik denk dat al die jonge artiesten die me imiteren de essentie vergeten.'

Oerdriften

'Ze zien niet in dat ik mezelf ben. Ik ben erg lichamelijk ingesteld. De geest oké, maar het lichaam is er om te gebruiken. Als er iemand is die zo kan rondspringen als mijn helden, dan ben ik het wel. Weinig artiesten zijn lichamelijk ingesteld. Ik ben eens door 20 man aangevallen in een bioscoop en wist er levend uit te komen. In Brooklyn kende ik 'n Conan en knapen die er net zo uitzagen. Deze populariteit was onvermijdelijk. Het is geen verrassing. Ik wist al sinds ik kind was dat ik het zou gaan maken. Toen ik 16 was en eindelijk eens wat professionelen aan het werk zag, wist ik dat wat zij deden ik ook makkelijk zou kunnen. Geen techniek, geen kleur of tekenkunst. Ik appeleer aan de oergevoelens. Het theatrale in me vraagt zich af, zal het publiek het leuk vinden, zullen de sofisten denken ik de plank heb misgeslagen? Of zit er iets voor iedereen in? De mensen kopen mijn omslagen en de schrijvers maken zo hun come-back. Een groot deel van de jeugd kende Robert E. Howard niet eens. Hij was geen literair genie, maar hij had iets beeldends.

'Over invloed gesproken. Howard Pyle misschien, de vader van de Amerikaanse illustratie. Zijn leerling, N.C. Wyeth was veel minder belangrijk. De grootste invloed op mijn werk komt van de talloze Europese illustrators. Er is een verband tussen illustreren en kunst. Ik benader het meer vanuit het laatste, met een begin, midden en einde.

Je wordt mijn werk niet gauw beu. Na jaren oefent het nog steeds dezelfde aantrekkingskracht uit. Ik vind mensen veel erger dan gras of stenen, die zeggen me niets. Ik kan niet wat Andrew Wyeth doet. Ik wil gevoelens.

The Destroyer

Mijn klassieke achtergrond heeft niets te maken met het werk dat ik nu maak. Ideeën voor mijn illustraties komen zomaar bij me op. Soms lok ik de kijker alleen maar naar de tekst en het schilderij – letterlijk gezien laat ik de tekst voor zich spreken. Ik doe wat ik wil en laat me niet voorschrijven wat ik moet doen. Ik ben minder beperkt dan anderen voor me. Ik wilde borsten schilderen, dus deed ik het. Ik schilder mooie vrouwen, zo ontzettend mooi – als in ieders dromen – en als ze in je penseel zitten... niet waar?

Ik haal mijn inspiratie niet uit luiheid, er woedt een vuur in me. Eén schilderij, *Downward to Earth,* een heel vreemd schilderij, erg surrealistisch, ik was helemaal op de surrealistische toer – erg ontoegankelijk – won een prijs! De snobs gaven me een prijs. Ze zijn opgeleid met het geloof dat er maar een school der kunsten is. Ze vergeten Rubens en Michelangelo's superheroische figuren, maar omdat de mijne niet religieus getint zijn...'

'Maar dat zijn ze wel Frank.'

'O, ze bekvechten alleen maar over de inhoud. De tijd is te toetssteen. Het effekt van mijn beste werk wordt nooit minder; alleen maar groter en groter. Ik zelf ben mijn strengste kritikus en ben in staat te vergelijken. Maar mijn werk kan zich staande houden, ontwerp, kleur, beweging, geen foefjes, genoeg solidariteit en vorm. Je wordt het niet moe. Ik praat nu over mijn beste werk. Maar in mijn dromen zie ik dit beeld voor me dat ik nog eens wil schilderen... wolven ergens in Kansas. Realistisch, maar met een snufje Frazetta, nachtdieren. Ik hoop het eens te schilderen. Het zou echte kunst worden, denk ik. Er was een tijdje, aan het eind van de 60er jaren, dat ik geforceerd bezig was, aanstellerig en bijdehand, te opzettelijk. Ik moet vanuit het onderbewuste werken, niet te, maar gewoon mijn penseel z'n gang laten gaan, foutjes gebruiken, m'n gevoel laten werken, m'n instinct, m'n buien.'

Borsten en billen

'Ik werk altijd het beste vanuit iets nieuws – zoals de eerste 3 à 4 Conans! *Silver Warior* met de ijsberen: dat is

nieuw, gek – daar houd ik van! *The Sea Witch* – ook iets nieuws. Ik denk wel eens aan Hal Foster die jaar in jaar uit *Prins Valiant* tekent – een groot artiest – maar ik zou het niet kunnen. Zijn vroegere werk, Tarzan, de vroegere Prins Valiant, prachtig! Briljant! Te veel verdiensten om op te noemen. Ik wil nieuwe personages, nieuwe aktie, nieuw bloed. Vijfentwintig jaar geleden vertelden ze me dat mijn vrouwen geen bh's droegen. Tegenwoordig zijn vrouwen Frazetta-meisjes, lang verleidelijk haar, tieten. Mijn tieten bewegen, dansen. Het is allemaal instinct. Ik wist niet wat ik aan het doen was. Te gek. Toen trapte ik in de ontwerpval. Ik wist teveel. Mijn werk ging achteruit. Er is een opmerkelijk iets aan mijn vrouwen. Ik ben gek op de kont van een vrouw, niet op hun borsten. O, ik hou natuurlijk van te gekke borsten, maar ik houd van een kont die het dier in me los maakt.

Neem bijvoorbeeld hagedissen, ik ben niet zo ijdel dat ik denk dat ik de natuur kan overtreffen. Ik boots slechts een fractie van de natuur na, bomen, bladeren, de kaak van een hagedis. Mensen die denken dat ik alles zelf verzin zijn gek. Ik houd van echte vrouwen. Ik schilder nooit een vrouw met de intentie haar levende tegenhanger te benaderen; die zijn veel echter. Maar kun je je voorstellen dat de Egyptische Prinses je aankijkt? Op je afkomt? Met al die spieren! Of de Cat Girl, de essentiele Frazetta-gedaante, aapachtig, gespierd, ze zou je aan stukken kunnen scheuren!'

Kunst

Hij houdt een schilderij van een sexgodin omhoog die twee tijgers aan een lijn voert. 'Deze heb ik opnieuw geschilderd, het is nu veel onstuimiger dan toen het voor het eerst werd gepubliceerd. Dit is kunst, hoe je het ook wendt of keert. Geen illustratie! Maar het heeft een witte achtergrond, dus zal men wel zeggen dat het geen kunst is. De details, de weergave, het realisme, alles erg kunstig natuurlijk – die dingen zijn de essentie niet –. *'De essentie is suggestie.'*

Coney Island Frank, richt zijn sigaar – pow-w-w... en beïndigt de avond met: 'Ik moet me intomen. Subtiel, sober. Ik ben geen groot schilder. Ik weet wat stemming, aktie en ontwerp zijn. Maar het is de aktie die het erotisch maakt, de vloeiende beweging van de vrouw, niet de proporties. Ik houd van mensen, vorm. Ik begon beminnelijke monsters te schilderen, niet te veel bloed, veel humor, snoezige rondborstige vrouwen. Ik ben niet van plan me met het Romeinse tijdperk te gaan bezig houden, dat durf ik niet. Als ik vervelend word, verander ik. Ik heb nu de vrijheid om te doen wat ik wil. Geen diepgaande boodschap. Gewoon een beetje kunst.'

'Ik heb veel meer gedaan dan dat ik verwacht had. Ik was tevreden met m'n strips. Deze hele toestand heeft me een beetje overweldigd. Wat kan ik nu nog doen? Beeldhouwen? Frazetta doet alles in het groot en op Frank's manier.'

Donald Newlove
vertaling: John de Best
© Esquire/Stripschrift

In de jaren vijftig maakte Frank Frazetta diverse strips. Het waren regelrechte 'tear-jerkers', smartlappen over jaloerse mannen en vrouwen, verloren liefdes en vervlogen idealen. Dat is waarschijnlijk ook de reden dat ze destijds matig aansloegen en dat Frazetta snel ophield van het maken van eigen strips. Zo sterk als hij tekentechnisch was, zo zwak waren zijn verhalen. Om u een indruk te geven van de vaak briljant getekende strips die bevolkt werden door gespierde knapen en gezonde, stevige en bloedmooie vrouwen, die een perfect beeld geven van de vijftiger jaren, drukken we hier het verhaal 'De verkeerde Weg' af dat in 1953 in *Personal Love* verscheen, een uitgave van Famous Funnies Inc. Een unieke herdruk, die op gave wijze aantoont dat Frazetta de fysiek die hij zijn helden en heldinnen op zijn schilderijen meegeeft, rechtstreeks ontleent aan de fysiek van zijn stripfiguren.

(K.d.B.)

KATHY'S DIEPE WENS WAS TE ONTSNAPPEN AAN HAAR OMGEVING EN GEEN OFFER WAS HAAR TE GROOT OM DAT DOEL TE BEREIKEN EN TOEN ZE DAT TENSLOTTE BEREIKT HAD, ONTDEKTE ZE DAT HET HAND-IN-HAND GING MET VERDRIET!

De VERKEERDE Weg

©Frank Frazetta
vertaling: Annelies Heidstra.

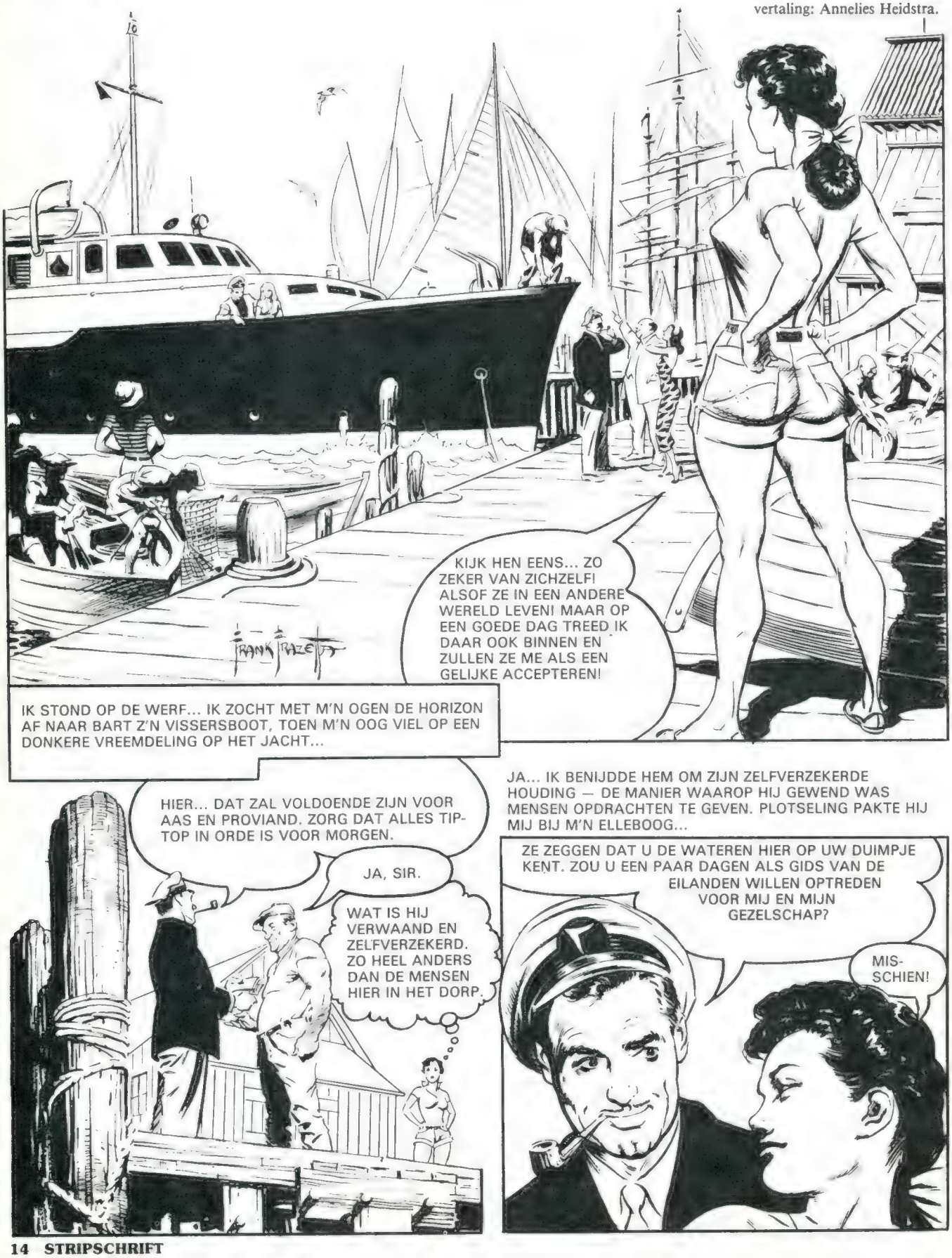
KIJK HEN EENS... ZO ZEKER VAN ZICHZELF! ALSOF ZE IN EEN ANDERE WERELD LEVEN! MAAR OP EEN GOEDE DAG TREED IK DAAR OOK BINNEN EN ZULLEN ZE ME ALS EEN GELIJKE ACCEPTEREN!
IK STOND OP DE WERF... IK ZOCHT MET M'N OGEN DE HORIZON AF NAAR BART Z'N VISSERSBOOT, TOEN M'N OOG VIEL OP EEN DONKERE VREEMDELING OP HET JACHT...
HIER... DAT ZAL VOLDOENDE ZIJN VOOR AAS EN PROVIAND. ZORG DAT ALLES TIP-TOP IN ORDE IS VOOR MORGEN.
JA, SIR.
WAT IS HIJ VERWAAND EN ZELFVERZEKERD. ZO HEEL ANDERS DAN DE MENSEN HIER IN HET DORP.
JA... IK BENIJDDE HEM OM ZIJN ZELFVERZEKERDE HOUDING — DE MANIER WAAROP HIJ GEWEND WAS MENSEN OPDRACHTEN TE GEVEN. PLOTSELING PAKTE HIJ MIJ BIJ M'N ELLEBOOG...
ZE ZEGGEN DAT U DE WATEREN HIER OP UW DUIMPJE KENT. ZOU U EEN PAAR DAGEN ALS GIDS VAN DE EILANDEN WILLEN OPTREDEN VOOR MIJ EN MIJN GEZELSCHAP?
MIS-SCHIEN!

MAAR OP DAT MOMENT ZAG IK BART'S VISSERSBOOT EN IK RENDE DOLGELUKKIG NAAR DE STEIGER EN ZWAAIDE NAAR DE MAN DIE IK BEMINDE...

BART! LIEVERD!

MAAR MIJN GELUK VERDWEEN SNEL, TOEN IK DE VREEMDELING IN EEN GLANZENDE SLEE ZAG STAPPEN...

KIJK ZE TOCH EENS. ZE HEBBEN ALLES WAT HUN HART BEGEERT. WAT HEBBEN WIJ DAARBIJ VERGELEKEN EEN MIEZERIG BESTAAN!

HÉ... JE ZIET ER BEDRUKT UIT. MAAR IK WEET WEL HOE IK JE OP KAN VROLIJKEN. WE NODIGEN WAT MENSEN UIT VOOR EEN VIS-BARBECUE!

LIEVER NIET, BART... LATEN WE DAT EEN ANDERE KEER DOEN.

VERTEL OP, SCHATJE... WAT ZIT JE DWARS? WIL JE 'T ME NIET VERTELLEN?

N-NIETS... ECHT NIET! IK WIL ALLEEN MAAR WAT WINKELEN IN DE STAD. IK HEB AL IN GEEN MAANDEN EEN NIEUWE JURK GEKOCHT!

IK HAD GENOEG VAN GEROOSTERDE VIS, ZWEMPARTIJEN EN DANSFEESTJES EN MIJN ONGEDULD KWAM BOVEN TOEN WE IN DE WINKEL KWAMEN...

JE ZIET ER BETOVEREND UIT, SCHATJE!

NEE... DEZE BEVALT ME NIET. IK WIL IETS ELEGANTS... IETS WAT JE IN DE GROTE STAD KUNT KOPEN!

JE WEET ZELF DAT ER HIER VOOR DAT SOORT JURKEN GEEN VRAAG IS, KATHY!

IK WERD WOEDEND OM HAAR SNELLE TERECHTWIJZING. IK SCHEURDE DE JURK VAN ME AF EN RENDE VAN BART WEG. MAAR DIE AVOND...
HET SPIJT ME VAN VANMIDDAG IN DE WINKEL.
IK MAAK ME ZORGEN OM JE, KATHY. IK PROBEER ER ACHTER TE KOMEN WAAROM JE ZO ONTEVREDEN BENT!
LATEN WE DAAR MAAR NIET OVER PRATEN, SCHAT!
MAAR IK VIND, DAT WE ER WEL OVER MOETEN PRATEN, KATHY. WAT IS ER MET JE?
IK DENK, DAT HET DIE STADSMENSEN ZIJN. ZE ZIJN ZO ZELFVERZEKERD... ALSOF ZE ALLES WETEN. WE LIJKEN ZO DOM BIJ HEN VERGELEKEN... HET IS MOEILIJK OM UIT TE LEGGEN!
BART TROK ME ZACHTJES NAAR ZICH TOE EN OMARMDE ME... EN TOEN LOSTEN ALLE TWIJFELS ZICH OP IN DE BETOVERING VAN ZIJN KUS...
IK HOUD VAN JE, BART... ECHT!
MAAR IK SLIEP DIE NACHT SLECHT, EN DE VOLGENDE MORGEN LIEP IK AL HEEL VROEG DIEP IN GEDACHTEN TE IJSBEREN OP DE STEIGER TOEN...
MORGEN... IK HOOPTE DAT IK JE ZOU TREFFEN.
OHHH... BENT U 'T!
3
IK HEET TED VANDERSHAW, HOOR... IK ZOEK WAT NIEUWE STEKKEN. WIL JE ME HELPEN ZOEKEN?
OKAY! VISSEN IS HET ENIGE WAAR WE HIER ECHT IETS VAN AFWETEN.

IK PROBEERDE NONCHALANT TE ZIJN, MAAR EEN BLOS VERRAADDE ME TOEN IK AAN BOORD GING. IK WAS ME ZEER BEWUST VAN ZIJN AANWEZIGHEID...

WAT... WAT EEN MOOIE DAG, NIETWAAR?

HET WAS ME NIET OPGEVALLEN. IK HAD HET TE DRUK MET 'T NAAR JOU KIJKEN.

KOERS DIE KANT OP... RECHTS VAN DAT EILAND AAN DE HORIZON.

JIJ KUNT BETER HET ROER NEMEN. IK BLIJF IN DE BUURT.

HET WAS FANTASTISCH OM HET ROER VAN DE GESTROOMLIJNDE BOOT VAST TE HOUDEN. HET SYMBOLISEERDE VOOR MIJ HET LEVEN WAAR IK NAAR VERLANGDE, MAAR DOOR MIJN VREUGDE VERGAT IK TED EVEN...

JE BENT KNAP, KATHY!

NIET DOEN!

DIT IS HET EINDE VAN DE TOCHT. WE GAAN NU METEEN TERUG.

SLAP!

HOEWEL IK GELIJK HAD, VOELDE IK ME DOOR TED'S CYNISCHE, SUPERIEURE HOUDING NET EEN VERWEND KIND...

HET IS JAMMER DAT JE ZO GEVOELIG BENT, SCHOONHEID, WANT IK ZOU JE EEN HELEBOEL OVER HET LEVEN KUNNEN LEREN. IK WEET ER ALLES VAN. VOEL JE ER WAT VOOR?

NEE! SPAAR ME JE PRAATJES.

IK VLUCHTTE ZODRA WE AANMEERDEN. TOCH WAS IK DE VOLGENDE MORGEN WEER OP DE STEIGER EN ONTMOETTE TED, ALS EEN VLINDER DIE OP HET LICHT AFKOMT.

ONTHOUD 'T GOED... IK GA JE NIEUWE VISGRONDEN AANWIJZEN... EN GEEN DWAAS-HEDEN!

OKAY, KATHY... MAAR JE INTRIGEERT ME ECHT. JE BENT ZO ANDERS DAN ALLE ANDEREN DIE IK KEN. IK VRAAG ME AF HOE HET ZOU ZIJN ALS WE ELKAAR IN DE STAD ZOUDEN ONTMOETEN?

IK KAN HET BEST OPNEMEN TEGEN UW BESCHAAFDE STADSDAMES — ZIT DAAR MAAR NIET OVER IN! VOORUIT, LACHT U MAAR!
DENK ER MAAR EENS OVER NA... IK DENK VAST DAT 'T JE BEVALT.
VERLAAT DIT ONBENULLIGE VISSERSDORP TOCH EN KOM NAAR DE STAD! MIJN VADER'S RECLAMEBUREAU KAN WEL EEN MODEL GEBRUIKEN!
IK... IK ZAL EROVER DENKEN.
EEN NIEUW LEVEN LONKTE NAAR ME EN IK STRAALDE BIJ HET VOORUITZICHT. MAAR DIE AVOND...
LIEFJE... EINDELIJK IS HET DAN ZOVER!
WAAR HEB JE HET OVER?
IK HEB M'N KAPITEINSDIPLOMA, KIJK! NU KAN IK KAPITEIN WORDEN OP EEN GROOT STOOMSCHIP DAT NAAR BOSTON VAART! NU KUNNEN WE TROUWEN!
TR-TROUWEN?
MIJN HART BONSDE IN MIJN KEEL BIJ HET VOORUITZICHT. MAAR IETS IN ME WEERHIELD ME ERVAN JA TE ZEGGEN... DAT DEEL IN ME DAT BEREID WAS DE LIEFDE OP TE GEVEN VOOR DE GLAMOUR VAN DE STAD...
JE BEDOELT DAT JE ER OVER MOET DENKEN! IK DACHT...
IK WEET HET GEWOON NIET, BART. IK KAN MISSCHIEN WERK KRIJGEN IN DE STAD, ALS MODEL! HET IS EEN MOOIE KANS!
IS HET DAN BELANGRIJKER VOOR JE DAN ONS HUWELIJK?
HET IS NIET VOOR ALTIJD, BART. MAAR DE STADSMENSEN, DIE HIER KOMEN, ZULLEN DAN NIET MEER OM MIJ LACHEN.
5

ALS ZE LACHEN, DAN KOMT DAT OMDAT ZE DOM ZIJN. IK DENK DAT JE ZELF MOET BESLISSEN WAT JE ECHT WILT.

JE BEGRIJPT HET NIET, OMDAT JE NOOIT IETS ANDERS HEBT GEKEND DAN DIT VISSERSDORP. HET SPIJT ME BART... MAAR IK *MOET* GAAN!

ZONDER NOG IETS TE ZEGGEN, DRAAIDE HIJ ZICH OM EN LIEP WEG. DE WEEK DAAROP VERTROK IK NAAR DE STAD, VASTBERADEN EN VOL GOEDE HOOP.

ONS BUREAU IS GEÏNTERESSEERD IN DEZE JONGEDAME, CLAIRE. ZORG DAT ZE DE MODEL-CURSUS GOED DOORLOOPT.

IK ZAL DAAR PERSOONLIJK OP TOEZIEN, MENEER VANDERSHAW!

DE EERSTE WEKEN VAN OPWINDING VLOGEN VOORBIJ. IK BEGON DIE PSEUDO-GEKUNSTELDHEID AAN TE NEMEN, DIE IK IN ANDEREN ZO BENIJDDE...

HÉ... HALLO... TED...

ALS DAT NIET DAT KLEINE MEISJE KATHY IS UIT HET VISSERSDORP? WAT BEN JIJ VERANDERD!

ZOU JE HAAR NIET EENS VOORSTELLEN, TED? JE HEBT HAAR VERBORGEN GEHOUDEN, SNAAK!

KATHY, DIT IS ROD DESMOND, EEN VAN ONZE VERKOOPLEIDERS... MAAR LET MAAR NIET OP HEM. IK GA ME ZELF MET JE BEZIGHOUDEN!

MODELLING AGENCY

IN DE MAANDEN DIE VOLGDEN WERD IK, VOLGENS MIJ, STEEDS AANTREKKELIJKER, MAAR OPPERVLAKKIGER EN MIJN OPGEWEKTHEID BEGON TE VERDWIJNEN...

VOND JE DE SHOW LEUK, KATHY?

VOOR MIJ WAS HET WEER EEN FIASCO! IK VERVEEL ME STIERLIJK BIJ DAT SOORT SHOWS!

NOW PLI

The MA

JE HEBT GELIJK. DE STAD BEGINT VERVELEND TE WORDEN. IK ZAL WAT MENSEN BIJ ELKAAR TROMMELEN EN DAN GAAN WE WAT PLEZIER MAKEN IN MEXICO. AFGESPROKEN?

ALLES IS BETER DAN DIT.

MAAR DAT GING OOK VERVELEN... DE VROLIJKHEID WAS NIET ECHT — EN IK KREEG ONTZETTEND GENOEG VAN TED EN ZIJN VRIENDEN...
HOU OP, TED. JE GEDRAAGT JE ALS EEN STOM UILSKUIKEN!
MAAR CHARLOTTE ZEGT, DAT ZE NIET MET ME WIL TROUWEN. (SNIF... SNIF) WIL JIJ DAN VANAVOND MET ME TROUWEN? DAN ZULLEN WE HAAR LEREN.
MET JOU TROUWEN? ZO MAAR? IK VERMOED DAT JIJ EN JOUW SOORT HET HUWELIJK ALLEEN MAAR EEN SPEL VINDEN.
IN FEITE IS HET HELE LEVEN DAT JULLIE LEIDEN EEN SPEL.
TOE MAAR! IK VROEG JE ALLEEN MAAR OF JE MET ME WILDE TROUWEN EN JE STEEKT METEEN EEN PREEK TEGEN ME AF.
PLOTSELING WALGDE IK VAN TED EN ZIJN SOORT. HET VERLANGEN NAAR BART'S STERKE ARMEN... NAAR ZIJN OPRECHTHEID VAN ZIJN LIEFDE WERD ONVERDRAAGLIJK STERK EN IK RENDE WEG...
HÉ... WAAR GA JE NAAR TOE?
NAAR HUIS... EN TERUG NAAR BART!
WACHT HIER OP MIJ. IK WIL DAT U ME NAAR HET VLIEGVELD BRENGT!
JA, JA, SENORITA!
PSSST... IS DAT KATHY NIET, DAAR? IK HOORDE DAT ZE NAAR DE STAD WAS. DIE MEID ZIET ER ECHT HEEL ANDERS UIT.
BART HAD GELIJK. HET LEVEN IS HIER NATUURLIJK EN ECHT. NIET ZO PRETENTIEUS ALS TED ZIJN LEVEN. OH, BART, LIEVELING... IK WIL WEER IN JE ARMEN LIGGEN.
7

WAT WILDE IK WEER GRAAG EEN VAN HEN ZIJN... WEER LACHEN EN OPGEWEKT ZIJN. MAAR IK HOORDE DE STOOMBOOT AANLEGGEN EN IK RENDE NAAR DE WERF, WAAR BART JUIST VAN BOORD GING.

IK BEN HET, BART... KATHY! IK BEN WEER THUIS.

OHHH, WAT HEB IK JE GEMIST!

KATHY... IK... IK... HERKENDE JE NAUWELIJKS.

WACHT, BART... IS DAT ALLES WAT JE TEGEN ME TE ZEGGEN HEBT?

WAT MOET IK ANDERS ZEGGEN? JE BENT NIET HETZELFDE MEISJE DAT HIER WEGGING. JE LIJKT WEL EEN VREEMDELINGE!

M-MAAR... IK... IK... (SNIK)

IK DACHT DAT DIE OUDE BOOT VAN JE NOOIT ZOU KOMEN, BART. KOM MEE... ONZE VRIENDEN WACHTEN OP ONS... WE GAAN ZWEMMEN EN VIS ROOSTEREN.

(SNIK) IK HOUD VAN HEM... (SNIK) ZO VERSCHRIKKELIJK VEEL... EN NU HEEFT IEMAND ANDERS MIJN PLAATS INGENOMEN.
HIJ HAD VAN MIJ KUNNEN ZIJN...
(SNIK) VOOR ALTIJD VAN MIJ!

MAAR IK GEEF HET NIET OP... (SNIK) DAT ZOU HETZELFDE BETEKENEN ALS HET LEVEN DE RUG TOE KEREN. IK ZAL WEER NET ZO WORDEN ALS EERST...
EN OP EEN GOEDE DAG VIND IK DE WEG NAAR ZIJN HART WEER!

8

© Frank Frazetta. Vertaling: Annelies Heidstra.
(De verkeerde weg verscheen in 1953 in *Personal Love* als een uitgave van Famous Funnies Inc.)

Door Jac Drewes

Enki Bilal, eigentijds sprookjesverteller

De franse tekenaar van joegoslavische afkomst Enki Bilal mag zich in Nederland in een grote en blijvende populariteit verheugen. Zijn album De Falangisten van de zwarte orde **siert in dit nummer de eerste plaats van onze lezerstop-twintig, hoewel dat volgens de regels niet zou mogen. De voorkeur van de liefhebbers is schijnbaar dwingender. De serie** Er was eens een voorbijganger, **met als ondertitel** een eigentijds sprookje, **is in Frankrijk verschenen in de serie** Histoires fantastiques **met als titel** Legendes d'aujourd'hui. **Vorig jaar verscheen in Frankrijk het vijfde deel van de serie:** La foire aux immortelles, **dat deze maand ook in Nederland verschijnt:** Kermis der Onsterfelijken.
In tegenstelling tot de andere albums uit de serie gaat het hierbij niet om een eigentijds, maar om een SF-verhaal, dat niet in de serie Legendes d'aujourd'hui **is verschenen. Het scenario en de tekst zijn dit keer niet van Pierre Christin, maar van Bilal zelf.**
In Stripschrift 120 kwam Enki Bilal ter gelegenheid van de introduktie van de serie in Nederland al uitvoerig aan de orde. De nieuwsgierigheid dringt echter tot een snel vervolg. Wij spraken met Enki Bilal over zijn nieuwe plannen.

Enki Bilal

Je bent samen met Pierre Christin bezig met een nieuw verhaal in de serie 'Legendes d'aujourd'hui'.
Dat klopt. Het wordt een verhaal over de oostbloklanden. Die staan momenteel erg in de belangstelling, maar het is ons er niet om te doen om op de bestaande actualiteit in te haken.
Min of meer onafhankelijk van elkaar waren Pierre en ik van plan om daar ooit eens een verhaal over te maken. Bij mij is dat vooral omdat ik er vandaan kom, bij hem hangt het samen met zijn politieke belangstelling. Ik zal het verhaal niet verklappen, maar het gaat over de problemen van de socialistische landen, over de revolutie, maar door middel van flash-backs ook over de tijd daarvoor. Dus een groot stuk van de niet-communistische geschiedenis van Rusland komt aan de orde, maar ook de revolutie en de gebeurtenissen in andere oostbloklanden waar Rusland bij betrokken was, zoals Tjechoslowakije. Dit thema wordt opgehangen aan vijf of zes mensen, die elkaar weer ontmoeten op een jachtpartij. Dat wordt ook de titel van het verhaal: *Parti de Chasse* (=jachtpartij). Het speelt in Polen, midden in de winter, en tijdens de jachtpartij gebeuren er allerlei dingen die een symbolische betekenis hebben, zoals de konfrontatie met een beer. Dat vormt ook het belangrijkste deel van het verhaal.

De voorpublikatie in *Pilote* zal waarschijnlijk starten in juli 1981, maar wanneer het album uitkomt, weet ik niet. Het wordt nogal een lang verhaal, waarschijnlijk zo'n zeventig pagina's en 't zal dus zeker vijf of zes maanden lopen. Het zal dan ook wel niet vóór eind 1981 in album verschijnen.

Is het verhaal beïnvloed door de aktuele situatie in Polen?
Niet echt beïnvloed, want de ontwikkeling was nauwelijks te voorspellen. Maar de aktuele situatie heeft ons er wel toe gedwongen om het verhaal enigszins aan te passen. Bepaalde onderdelen moeten nu anders worden, willen we achteraf niet van een zekere vooringenomenheid beschuldigd worden. Dat is bij de thema's die wij aansnijden altijd het risico, dat je de problemen van tegenwoordig niet goed inschat. Dezelfde moeilijkheid hebben we twee jaar geleden ook gehad bij het maken van *De Falangisten van de Zwarte Orde,* omdat het verhaal in feite ontwikkeld werd vlak vòòr een belangrijke ontwikkeling in de aktuele situatie, nl. de opkomst van het fascisme en van het linkse extremisme in Italië, en de problemen, die extreem rechts toen in West-Duitsland ging veroorzaken. Door de algemene ontwikkeling van het extremisme en het terrorisme werden wij gekonfronteerd met problemen, die wij van tevoren ook niet voorzien hadden, toen we een verhaal gingen maken over de communisten en fascisten van vandaag. Maar we hebben toen dus ook het verhaal moeten aanpassen aan de aktuele situatie. In die zin is het altijd gevaarlijk om aktuele politieke thema's voor je verhalen te gebruiken, omdat je dan van vooringenomenheid beschuldigd kan worden. En dat terwijl we toen alleen maar een verhaal wilden maken over een klein onderdeel van de geschiedenis van de communistische beweging.

Ben je zelf naar de oostbloklanden geweest om je te documenteren voor dit nieuwe verhaal?
Ik kom zelf uit Joegoslavië en dat ken ik ook goed. Maar om me voor dit verhaal te documenteren ben ik met mijn vrouw Jana met de auto op rondreis geweest door de oostbloklanden. En Pierre Christin is er vorig jaar zelf ook geweest, o.a. in Polen. Ik heb mijn herinnering, maar ook op foto's een schat aan documentatie. Het gaat me daarbij vooral om voeling te houden met de sfeer, die me is bijgebleven.

Jullie eigen opvatting over wat er gebeurd is in de oostbloklanden, komt die in dit verhaal tot uiting?
Men kan er misschien iets van terugvinden in het verhaal. Het is nooit de bedoeling geweest om onze eigen opinie over de oostbloklanden weer te ge-

PAS VERSCHENEN
DE LAATSTE KRIJGER
BERNI WRIGHTSON

Acht, naar het bizarre neigende, horror-strips van Berni Wrightson, bekend om zijn werk in Creepy, Eerie en Swamp Thing.
66 pagina's, formaat: 22x29 cm.

14.90

OVERAL VERKRIJGBAAR

UITGEVERIJ YENDOR POSTBUS 42515 ROTTERDAM

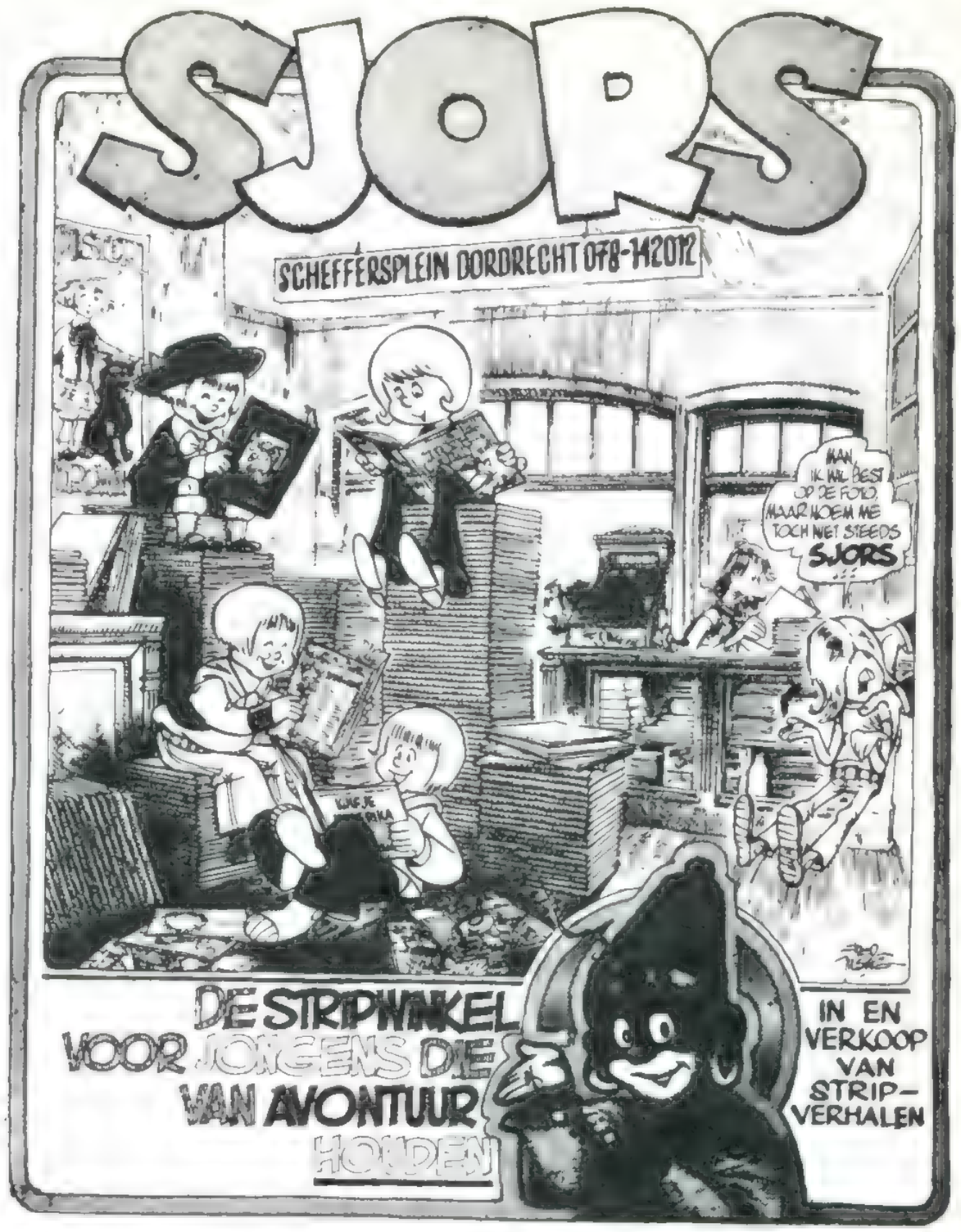
SJORS
SCHEFFERSPLEIN DORDRECHT 078-142012
HAAN, IK WIL BEST OP DE FOTO, MAAR NOEM ME TOCH NIET STEEDS SJORS
DE STRIPWINKEL VOOR JONGENS DIE VAN AVONTUUR HOUDEN
IN EN VERKOOP VAN STRIP-VERHALEN

ven, maar sommige mensen zullen dat er misschien wel in lezen. Het gaat niet om onze eigen opvatting, dat doen al zoveel mensen. De oostbloklanden worden meestal niet goed begrepen. Dat zie je momenteel ook aan de afwachtende houding die de pers inneemt in zijn kommentaren. Mijn eigen opvatting is voor mijn gevoel heel helder, veel uitgesprokener, dan die van anderen. De oostbloklanden zijn me zeer sympathiek, omdat de mensen er zeer sympathiek en erg charmant zijn, maar ik zie ook wel hun vooringenomenheid met zaken als de zwarte markt en andere kleine dingen des levens. Er is nu een evolutie aan de gang. Wat er nu in Polen gebeurt is uitermate belangrijk.
Misschien is men in Polen in staat een ontwikkeling te voltrekken, die eerder in Hongarije en Tsjechoslowakije niet gelukt is. Maar het zal niet gemakkelijk zijn.

Mede door de invloed van Pierre Christin is het dus eigenlijk een politiek verhaal geworden?
Niet direkt politiek. Het is meer een verhaal, dat gaat over de mensen van vandaag, en daar hoort politiek bij. Politiek is niet het vertrekpunt. Onze bedoeling is te vertellen over mensen.

Ben je momenteel nog met andere dingen bezig?
Na dit verhaal ga ik werken aan een tweede deel van *Kermis der Onsterfelijken*. Verder gaan er een aantal films gemaakt worden. Er komt waarschijnlijk een amerikaanse SF-film, en ook *De Orde van de Zwarte Falangisten* staat op de nominatie om hier in Frankrijk verfilmd te worden. Er wordt ook gedacht aan een film naar *Kermis der Onsterfelijken*. Het worden speelfilms, geen animatiefilms. Animatie interesseert me ook niet zo.

Komen er nog andere SF-strips?
SF interesseert me wel, maar dan alleen in zijn hedendaagse sociale en politieke kontekst, zoals bij *Kermis der Onsterfelijken* het geval is. Dat is sociale, politieke en realistische SF, overigens verder volkomen dwaas met zijn goden, buitenaardsen en robotachtigen. Dat behoort allemaal tot de folklore van de SF, maar die maakt het wel mogelijk om de sociale en politieke problemen van vandaag in te verpakken. In *Kermis der Onsterfelijken* heb ik zo met behulp van SF het fascisme aan de orde kunnen stellen.

Ga je nog korte SF-verhalen maken, zoals 'Ver van hier'?
Die verhalen hebben voor mij een overgangsperiode betekent. Daarvan heb ik vooral geleerd alleen te werken. Korte verhalen worden over het algemeen gemakkelijker geaccepteerd door de uitgevers, dan lange, maar korte verhalen zijn veel moeilijker om te maken. Dat lijkt paradoxaal, maar men moet voor het eind van een episode een sfeer opbouwen, en dat ligt gemakkelijker bij een lang verhaal in afleveringen. Daardoor vragen korte verhalen in verhouding ook meer voorbereiding. Voor een lang verhaal kun je een algehele opzet maken, en dan de sfeer mede laten bepalen door het moment waar je afbreekt.

Was je in dit verband tevreden over 'Exterminator 17'?
Absoluut niet! Ik heb het verhaal gemaakt uit vriendschap voor Dionnet, maar we werkten niet echt samen. Ik was toen al bezig met *De Onbestaanbare Stad*, en dat slokte al mijn aandacht op. De laatste pagina's heb ik in drie

uur gemaakt, zonder achtergronden. Op het laatst begreep ik zelf het verhaal niet meer!

Wij ook niet.
(lachend) Nee echt! Ik snapte er niets meer van.

Je albums zijn in Nederland erg populair. Is dat in andere landen ook zo?
In Italië is *Kermis der Onsterfelijken* net verschenen en de andere albums zijn ook in Denemarken en Zweden uitgekomen, maar nog niet in Duitsland. In de franstalige landen als Zwitserland en Canada (Quebec) lopen ze ook goed.

In Amerika is Heavy Metal *ook met de publikatie begonnen.*
Ja, met het *Schip van Steen.* Het is grappig, dat amerikanen nu lezen over de problemen in Bretagne! Als je in New York zou vragen waar dat ligt, weet niemand het. In Amerika staat men daar natuurlijk veel verder vanaf, dan in Europa. Maar ze zijn natuurlijk wel geïnteresseerd in het fantastische element van het verhaal. Het zal daar overigens wel niet als album verschijnen, want dat past niet op de amerikaanse stripmarkt.

Wat is voor jouzelf je beste verhaal?
Altijd het laatste, datgene waar ik aan bezig ben!

Jac Drewes (m.m.v. Martijn Daalder)

RUILADVERTENTIES

Te koop gevr.: Franstalige albums van Bob Morane les Tours de Cristal en Les secret de L'Antarctique. Na 18 uur. C.M. van Houten, Oeral 15, Utrecht, tel. 030-888398.

T.k./ruil K. Rob, oude Dupuis & Ciso, Aram e.d. Lijst tegen kerende porto. Den Hamer, Badhuisweg 30, Den Haag.

Aangeboden: knipsels Bommel mv 132-139 i.z.g.st., Robbedoes verzamelbanden 17-78, Kuifje losse nrs. 1963-1980. D.D. losse nrs. 1953-1980, Pep 1962-1965. Wim van Helden, tel. 070-639054.

Ik kan helpen (door mijn vele contacten in Amerika) mits u een echt serieuze verzamelaar bent van Amerikaanse strips, en u geen mogelijkheid ziet uw series hier te completeren. Bel H. S. Sonius tel.: 015-570067.

PAS VERSCHENEN
HOWARD DE DUCK
DIV. TEKENAARS
Eindelijk in het Nederlands, de doldwaze avonturen van Howard de Duck.
Sociale satire, verhuld in avontuur en humor.
In dit eerste deel de verhalen 'DE MALTEZER KAKKERLAK' en 'HET DODELIJKE DEBIELENDOOLHOF'.
52 pagina's, formaat: 22x29 cm.
11.90
OVERAL VERKRIJGBAAR
UITGEVERIJ YENDOR POSTBUS 42515 ROTTERDAM

STRIPWINKEL 'OMBROSIUS' AMSTERDAM

Oostenburgergracht 69 – Tel. 020-224680
Gesp. in stripweekbladen

Molukkenstraat 86 – Tel. 020-945969
Gesp. in Ned. en Eng. Comics

Ook een uitgebreid Antiquariaat.

Door Kees de Bree

De eenzame wereld van Yrrah

Ruim vijfentwintig jaar geleden ontvluchtte Yrrah (Harry Lammertink) de benauwende ijzeren tafels van de grafische kunstinrichting waar hij werkte om in vrijwillig isolement te gaan bouwen aan een carrière als cartoonist. In een toestand die door hem als 'een krankzinnig makende eenzaamheid' werd (en wordt) ervaren, produceerde hij wekelijks een reeks tekeningen van dusdanige kwaliteit dat zijn roem niet alleen tot Nederland beperkt bleef maar dat ook het buitenland bijzonder geïnteresseerd raakte. Zijn meesterlijke cartoons spreken een universele taal die zowel de lezers van VN **als de lezers van bladen als** Esquire, Lui, Playboy, Evergreen, Die Zeit **en** Stern **aanspreekt.**

In Nederland spreken de critici altijd vol lof over Yrrah maar veelal tekenen ze daarbij aan dat zijn cartoons zo moeilijk zijn en dat er vaak niets te lachen valt. Vele critici zijn daardoor in het openbaar aan hun gevoel voor humor gaan twijfelen. Terecht! Het 'lach-of-ik-schiet' principe is bij cartoons beslist geen bittere noodzaak. Ook andere normen kunnen van toepassing zijn. In Frankrijk, Amerika en Duitsland, waar men fenomenen heeft (gekend) als Chaval, Bosc, Oliphant, Cobb, Steinberg, Levine, George Grosz en de vroegere Duitse expressionisten weet men dat allang en in die landen worden cartoonisten kundiger besproken dan in Nederland.

Yrrah is in menig opzicht dan ook een ondergewaardeerde cartoonist, ondanks de vele gunstige kritieken die hij heeft gekregen. Men hamert altijd op de zwartgalligheid in zijn werk zonder iets te zeggen over de sterk relativerende details en het haast satirisch te noemen optimisme dat achter de zogenaamd negatief ogende tekeningen schuilt. Yrrah werkt daar natuurlijk zelf in sterke mate aan mee door in interviews uitvoerig blijk te geven van zijn pessimistische levenshouding en zijn absolute ongeloof in enige verbetering.

Vanuit een levensgevoel waarin de hoofdrollen zijn voorbehouden aan eenzaamheid, dood en het besef dat menselijke waarden en zekerheden op niets berusten, schept hij al worstelend met zichzelf een perfecte vorm waarin hij als een laserstraal door de schijnzekerheden waar de mens zich mee omringt, heensnijdt.

Zo prikt hij de belachelijkheid van het versleten cliché-taalgebruik door, door de spreekwoordelijke kippeborsten van een vrouw letterlijk te laten opdienen als smakelijk hapje voor een hongerige heer. In een andere cartoon laat hij een onbewogen echtpaar het kind met het badwater wegspoelen, door de w.c. Op heel subtiele wijze in beeld gebracht want de hoofdzaak, de clou, is vaak heel onopvallend in zijn cartoon verstopt.

In één oogopslag zie je nooit de ware intentie. Yrrah's cartoons zijn ideale oefeningen voor het leren lezen van cartoons.

Een aardig boek daarvoor is het pas bij uitgeverij Querido verschenen *Yrrah 55/80,* waarin een keuze is gemaakt uit de cartoons die hij een kwart eeuw heeft getekend. De tekeningen zijn met opzet niet in chronologische volgorde gerangschikt, omdat het niet de bedoeling is een historisch verband te suggereren. Eerlijk gezegd doet het er niet toe. In het boek zijn niet per definitie de beste cartoons van Yrrah opgenomen, maar de cartoons die hij anno 1980 het beste vond en dat geeft een lichte historische vertekening, voor de kijkers die zijn werk niet uit de krant kennen.

Het weglaten van bepaalde cartoons zegt evenveel over de Yrrah van nu als de cartoons die wel zijn opgenomen. Niet opgenomen zijn de tekeningen die qua idee goed waren maar die perspectivisch niet meer door de beugel konden, niet opgenomen zijn de cartoons waarin de sex tamelijk expliciet aan de orde wordt gesteld en die zijn werk juist het speels satirisch aureool verlenen. Ook niet opgenomen zijn de cartoon waarin verhoudingsgewijs veel mensen en voorwerpen in één cartoon voorkomen.

Tekening uit het jubileumboek: Harry Lammertink. Yrrah 55/80. Uitg. Querido, Amsterdam. Prijs f 45,—.

Wat overblijft is een tekentechnisch perfect geheel van tekeningen waarin de problemen weer tot hun essentie zijn teruggebracht: dood, sex, verrotting als ondeelbare eenheid.

In de vitrine bij de poelier liggen een stel kippen, de poten gestrekt omhoog en omwonden door zo'n papiertje met franje. Dan plotseling valt het oog op een baby die tussen de kippen ligt, armen en benen omhoog gestrekt, handen en voeten omwonden door zo'n franjepapiertje. Mijn hemel ja, wat doen we dieren aan? Als onze kinderen dat eens aangedaan werd? Toch ook humor hier, evenals op de cartoon waar een man voor zijn huwelijksbed op zijn knieën ligt te bidden terwijl zijn jonge bruid zich op de achtergrond aan het uitkleden is. Hij bidt dat hij straks niet impotent zal zijn. Op zo'n moment falen is geen gewone angst, dat is een nachtmerrie, dat is doodsangst.

'Rampspoed, mislukking, de man-vrouw verhouding, de teleurstelling over de manier waarop mensen zich tegenover elkaar gedragen, het zijn thema's waar ik niet vanaf te brengen ben!' zei Yrrah ooit in een interview en die woorden zijn momenteel nog even geldig als toen hij ze uitsprak.

Yrrah heeft moeite om zichzelf en het als verschrikkelijk ervaren leven te aanvaarden. Deze gemoedstoestand brengt hij in praktisch iedere cartoon tot uitdrukking. Als een tekenende Piet Paaltjens doet hij het met de nodi-

ge zelfspot, maar de cartoons waarin mensen zelfmoord plegen of op het punt staan het te doen zijn talrijk. Nogmaals niets zonder humor. Een man hangt zich op tussen de stukken vlees van de slager. Een klant in een wapenhandel houdt voor de spiegel een pistool tegen het hoofd om te zien of dat het geschikte wapen is; een blinde wil van een vensterbank, gelijkvloers, springen in de veronderstelling dat hij zich in een hoog gebouw bevindt. Andere veel voorkomende elementen in Yrrah's werk zijn: zolders met rompen van paspoppen, surrogaat attributen, mensen met afgehakte ledematen, de naderende dood door middel van guillotine, elektrische stoel of strop, kerkhoven en generaals als boosdoeners. Dit alles in een doorwrochte tekenstijl, die echter geheel in dienst staat van de idee. De idee, die hoe je het ook wendt of keert nooit erg actieve mensen toont. Het zijn meestal statige stilstaande figuren, met gezichten die nooit glimlachen, die de wereld van Yrrah bevolken. Het is de wereld van een gekweld mens maar gekwelde mensen zijn er op deze wereld meer. Er is er echter maar een die op zo'n briljante wijze zijn onlusten, angsten en makabere fantasieën in beelden weet te vertalen, en dat is Yrrah! ■

Boeken in 't Kort

Eddy Paape en Jean-Michel Charlier, *Het Monster van de Andes,* Uitg. Dupuis, Sittard/Brussel 1980, *f* 5,95.
In een uitzonderlijk hoog tempo brengt Dupuis de reeks Flip Flink opnieuw uit. Bij de eerste uitgave in 1960-1963 verkochten de albums niet bijster goed, reden waarom men bij Dupuis na zes titels besloot geen verdere albums uit te geven, hoewel in Robbedoes de strip nog wel enige tijd bleef doorlopen. Vanwege de huidige *hausse* op de albummarkt heeft men een duik in de archieven genomen en krijgt Flip Flink een nieuwe kans. Van de nu verschenen 7 albums zijn er *vier* herdrukken, de drie overige verschijnen nu voor het eerst in het Nederlands in boekvorm. *Het Monster van de Andes* en *Het Rijk van de zon* vormen samen één Flip Flink-avontuur, waarin hij in Peru op zoek gaat naar een verdwenen groep bergbeklimmers en het aan de stok krijgt met geheimzinnige sneeuwmannen. Zoals we van Charlier mogen verwachten zit het verhaal geheid in elkaar, terwijl Paape's tekenwerk het scenario prima in beeld brengt, zonder het tekenwerk belangrijker te maken dan de tekst. Spannend, geheimzinnig, een goed lopend verhaal, dit soort albums lees je achter elkaar uit, en graag! *(H.v.d.B.)*

Enki Bilal: *Kermis der Onsterfelijken.* Uitg. Oberon, Haarlem. Prijs: *f* 17,95.
Hoewel het hier niet om een verhaal uit de reeks *Legendes d'aujourd'hui* (Er was eens een voorbijganger) gaat, is het album toch opgenomen in de nu al beroemde Bilal-reeks. Een eerder SF-verhaal: *Exterminator 17*, dat Enki Bilal samen met Jean-Pierre Dionnet maakte voor Metal Hurlant, en dat vorig jaar in Nederland uitkwam is niet in dezelfde serie opgenomen. Ongetwijfeld is de reden daarvoor gelegen in het feit dat er een andere franse uitgever van het album was, maar Exterminator lijkt inhoudelijk ook veel minder bij de serie te passen, dan Kermis der Onsterfelijken.
Ook Kermis der Onsterfelijken is een SF-verhaal, maar bevat toch voldoende eigentijdse elementen om in een serie eigentijdse sprookjes te worden opgenomen. Het verhaal verscheen eerder in Pilote (nrs. 68-74).

Het verhaal speelt in 2023 in Parijs, dat inmiddels een onafhankelijk fascistisch arrondissement is geworden, met Jean-Ferdinand Choublanc als leider. Contact met buitenaardse wezens is inmiddels gelegd en het hedendaagse geloof daarin krijgt in het verhaal nogal religieuze trekken, o.a. in de vorm van buitenaardse wezen die op cherubijntjes lijken en waarvan om politieke redenen gebruik wordt gemaakt door te suggereren dat het echte engelen zijn, die het fascistische leiderschap door een goddelijke instemming verlenen. 'Echte' goden zijn aanwezig in de gestaltes uit het egyptische godenrijk, die gedurende het hele verhaal met zijn allen in een pyramidevormig ruimtechip boven Parijs hangen, aanvankelijk Monopoly-spelend, later met goddelijke distantie het gekrioel van de gewone stervelingen onder hen beschouwend. Alleen met de leider wordt onderhandeld over de vergankelijkheid van zijn bewind. De vermenging van gevestigd godengeloof en fascisme vormt het centrale thema, en maakt het verhaal ook zo eigentijds. Eén van de goden, Horus tracht op welhaast klassieke wijze de loop der gebeurtenissen te beïnvloeden. Hij maakt daarbij gebruik van het lichaam en de persoon van Alcide Nicopol, die in 1993 deserteerde tijdens de oorlog tegen de chinees-russische alliantie en veroordeeld werd tot verbanning door middel van invriezing in een ruimteschip. Hij keert in 2023 naar de aarde terug en wordt ongewild de hoofdpersoon in deze 'Divina Comedia'. Ook de paus speelt zijn rol mee in deze moderne machtsstrijd.
Hoewel Enki Bilal dit verhaal gemaakt heeft zonder Pierre Christin, doet het zeker niet onder voor de andere verhalen uit de serie. Het op sprookjesachtige wijze verbeelden van de ontwikkelingen in de hedendaagse maatschappelijke en politieke werkelijkheid is ook in dit verhaal bijzonder geslaagd. Het lijkt er zelfs op, dat Bilal nu hij de kans had om zijn eigen fantasie de vrije loop te laten, tot nog boeiender stripvertellen is gekomen. Ook als SF-verhaal is *Kermis der Onsterfelijken* uitstekend, en gehoopt moet worden, dat hij daarmee ook in de toekomst verder zal gaan. *(J.D.)* ■

Door Har Brok

Lezerstoptwintig

Het enorme stripaanbod in 1980 moet mede verantwoordelijk zijn voor het enorme aantal titels, dat volgens de lezers in aanmerking kwam voor een toptwintigklassering. Ondanks het relatief geringe aantal inzenders bestond er weinig twijfel over de rubrieken:

Meest onderschat:
1. Merho
2 en 3: Cosey en Follet

Meest overschat:
1. Montellier
2. Matena
3. Jan Kruis

Geen problemen waren er eigenlijk ook over de kartoenisten. Wel bleek dat kartoens weinig in de gunst waren bij de lezers, slechts twéé auteurs werden meer dan anderen genoemd:

1. Kamagurka
2. Serre (*Automobiele humor*)

De albumtoptwintig luidt met veel rekenwerk, waarbij titels die door anderen ook bij de beste tijdschriftpublikaties genoemd werden in die rubriek ondergebracht werden, als volgt. Tussen haakjes de redaktionele waardering uit *Stripschrift* nr. 142:

Striptoptwintig:

1 Christin/Bilal: De *Falangisten van de Zwarte Orde* (Voorbijganger nr. 4); (2);
2 Martin Lodewijk: *Dossier Nachtwacht* (Agent 327); (13/14);
3 Van den Boogaard: *Van Oekel in de bocht!;* (1);
4 Giraud/Charlier: *De lange mars* (Blueberry); (-);
5 Giraud/Charlier: *Gebroken Neus* (Blueberry); (-);
6 Franquin: *Guust Flater verdient een optater* (Guust 13); (9);
7 Dick Matena: *Amen;* (13/14);
8 Hermann: *Ogen van gloeiend ijzer* (Jeremiah); (-);
9 Pratt: *De macumba van Gringo;* (-);
10 Dionnet/Bilal: *Exterminator 17;* (16);
11 Pratt: *Corto Maltese nr. 1;* (-);
12 De Moor: *De Zeedraak* (Cori); (-);
13 Paape: *De geheimen van de Koraalzee* (Flip Flink 4); (-);
14 Blanc-Dumont: *Rivier van de wind* (J. Cartland); (-);
15 Tardi: *De IJsdemon;* (-);
16 H.G. Kresse: *Satanseiland;* (-); De Moor: *Barelli en Nusa Penida; (10/12);*
17 *Pratt: Corto Maltese nr. 2;* (-); Hermann: *De gewetenloze erfgenamen* (Jeremiah); (-); Cosey: *De blauwe verten tussen de wolken* (Jonathan nr. 5); (-);
18 De Smet: *De Generaal vliegt eruit;* (18/20);
19 H.G. Kresse: *Eric de Noorman* deel XVII; (-);
20 Martin: *Een kind van Athene* (Alex); (-).

Een zeer merkwaardige lijst met *dezelfde* eerste plaats als lezers in 1979 kozen! *Guust Flater 13* staat nu op de zesde plaats, in 1979 op de vierde, *Dossier Nachtwacht* nu tweede, in 1979 achtste. Het is duidelijk dat de op dit punt ook weinig konsistente lijstjes van de redaktie de zaak in de war gestuurd hebben. Opvallend is verder de elkaar versterkende vermeldingen van Bilal (op 1 én 10), Giraud (op 4 én 5), Hermann (op 8 én 17), Pratt (op 9, 11 én 17), De Moor (op 12 én 16) en Kresse (op 16 én 19).

Auteurs:
Door elke auteur 10 punten toe te kennen voor een album bij de eerste 10 en 5 punten voor een album bij de onderste 10 van de ingestuurde lijsten, ontstaat het volgende beeld:
1. Pratt. 2. Paape. 3. Bilal. 4. Hermann. 5. Giraud/Moebius. 6. De Moor. 7. Kresse. 8. Franquin. 9. Tardi. 10. Cosey. 11. Lodewijk. 12. Gotlib. 13. Martin. 14. Eisner. 15. Jijé.

Pratt is kennelijk een klasse apart, want na hem volgt er een hele tijd niets en dan pas de nummers 2 (door de Flip Flinkherdrukken!) tot en met 7. Vanaf nummer 8, zit er ook een duidelijke grens. Nà Kresse, maakt de klassering niet veel meer uit. Bij nummer 15 ben ik daarom maar gestopt. Bedenk bij deze lijst dat auteurs met veel publikaties in het voordeel zijn (toch ontbreekt bijv. Vandersteen) en dat uitschieters gladgestreken worden. Van Lodewijk, Van den Boogaard en Matena (ieder goed voor maar één album) ontbreken de twee laatstgenoemden omdat ze niet vaak maar wél zeer hoog gewaardeerd werden; Lodewijk daarentegen werd niet alleen hoog maar ook vaak genoemd. Een lijstje van favoriete strips in de tijdschriften samenstellen bleek tenslotte niet mogelijk. Al met al vormt deze uitslag reden genoeg om de reglementen nog eens kritisch te bezien. ■

Bilal's Falangisten 2 jaar schot in de roos.

Door Hans van den Boom

Sam is niet dood, hij leeft!

Natuurlijk kon het eigenlijk niet; een strip over een stripfiguur, in de Amerikaanse kranten van de zestiger jaren. Een stripfiguur dat grappen maakt over de figuren in andere strips, dat zijn lezerspubliek telkens duidelijk maakt dat hij niet echt is, dat alle stripmakersregels op de hak neemt, zoiets was (en is) voor de meeste krantenlezers te vreemd, te ongewoon.

Sam: niet kapot te krijgen.

Dat King Features Syndicate *Sam's Strip* vanaf 16 oktober 1961 toch in het pakket opnam was dan ook voornamelijk te danken aan het grote succes dat schrijver Mort Walker al had met zijn eerdere strips *Beetle Bailey (Flippie Flink)* en *Hi en Lois (Familie Achterop,* met Dick Browne). Zelf geloofden de King Features mensen er niet zo in. Inderdaad was de strip maar matig succesvol. Het aantal kranten dat *Sam's Strip* publiceerde kwam nooit boven de 60 en dat was een te klein aantal om voortzetting financieel interessant te maken.

Teamwork

Tekenaar van de strip was Jerry Dumas, sinds '56 assistent van Mort Walker voor *Beetle Bailey*. De ideeën voor *Sam's Strip* kwamen zowel van Walker als van Dumas, terwijl Walker daarnaast de lettering van de strips verzorgde.

In de strip kreeg Dumas het nogal eens zwaar te verduren; Sam was maar matig tevreden over de kwaliteit van het tekenwerk. Nu eens gebruikte Dumas teveel zwart, dan weer vond Sam zichzelf niet knap genoeg getekend. Zelfs wist Sam een keer Dumas van de tekentafel weg te krijgen en tekende hij z'n strip zélf. Ook verhuurde Sam een keer de helft van zijn ruimte aan de buurstrip. Zoals hij treffend wist op te merken: 'Zij hadden ruimte nodig en ik geld!' Regelmatig terugkerend in de strip waren ook de *congressen van stripfiguren.* Iedere keer weer had Sam moeite om toegelaten te worden. Iemand die er zó uitzag, kon toch geen stripfiguur zijn! Dumas gebruikte deze congressen om een groot aantal oude stripfiguren te laten herleven. Wie wat meer afweet van de Amerikaanse stripgeschiedenis zal ongetwijfeld figuren uit *Toonerville Folks (1915-1955), Alphonse and Gaston* (1902-1904), *Krazy Kat* (1913-1944) en vele andere strips herkennen. Zelfs komt Sam in een tehuis voor oude stripfiguren *The Yellow Kid,* Amerika's oudste stripheld, tegen.

Te moeilijk

Hoewel beide auteurs zich enorm amuseerden bij het bedenken van dit soort grappen, bleek dat bij de lezers lang niet altijd over te komen. Er bestond een selekte groep fervente aanhangers, maar de meeste krantenlezers vonden het te modern, ze begrepen het niet. Mort Walker hierover: 'We kregen soms de vreemdste klachten. Een van de lezers kon maar niet begrijpen waarom *Blondie* in onze strip voorkwam. "Zij hoort daar boven in haar eigen strip te zijn, niet in die van jullie!" De satire werd gewoon niet begrepen. Een andere lezer verweet ons *Happy Hooligan* te hebben gebruikt. "Kunt u soms geen eigen figuren bedenken?" Een van de redakteuren van *Mad* daarentegen had de gewoonte een krant te kopen, Sam's strip uit te scheuren om daarna demonstratief de krant weg te gooien. De redakteuren van de kranten die *Sam's Strip* plaatsten waren over het algemeen erg enthousiast, maar toch bleef het publiek te beperkt. In 1963 besloten Dumas en Walker dan ook er een punt achter te zetten. De laatste aflevering verscheen op 1 juni van dat jaar, in zo'n 45 kranten. Na die tijd is *Sam's Strip* nog diverse keren opnieuw gepubliceerd. (o.a. in Italië). In 1968 verscheen (door Walker zelf uitgegeven)

Sam tekent zichzelf.

SAM & SILO
DOOR: Jerry Dumas & Mort Walker
IK ZIE 'M NERGENS MEER!
WISTEN WE MAAR WELKE KANT DIE ONTSNAPTE GEVANGENE OP IS GEGAAN.
BEDANKT!
Sam & Silo, zoals ze er nu uitzien.

een boekje met een aantal van de beste afleveringen, ruim 10 jaar daarna (1979) verscheen bij Interpresse in Denemarken het komplete werk (504 strips) in boekvorm. En: Met ingang van dit nummer kunt u ook in *Stripschrift* regelmatig *Sam's Strip* vinden.

Sam's tweede jeugd

Kent u *Sam's Strip* niet, maar komen de hoofdpersonen u toch bekend voor? Dat kan, want sinds 1977 beleeft Sam z'n tweede jeugd, opnieuw geschreven en getekend door Walker en Dumas. Sam's hoed is iets groter geworden en hij heeft zijn jasje ingeruild voor een paar bretels, maar verder is hij het nog helemaal. Zijn assistent is zelfs geen haar veranderd en heeft nu ook een naam gekregen: Silo. De inhoud van de strip daarentegen heeft niets meer te maken met de oude *Sam's Strip*. In *Sam en Silo* is Sam sheriff in Upper Duckwater (437 inwoners) geworden en doet hij ernstige pogingen om de orde te handhaven, vooral als het niet nodig is. Sam en Silo wordt sinds '77 met redelijk succes gepubliceerd, in Nederland aanvankelijk in de *Stripkoerier* en sinds vorig jaar in *Mickey Maandblad*. Sam is niet dood, hij leeft, nu zelfs in twee strips tegelijk. En welke stripheld doet hem dát na?

EEN STRIP BEGINNEN IS VERDRAAID MOEILIJK
EERST MOET JE LEUKE STRIPFIGUREN HEBBEN... DIE ZIJN MOEILIJK TE BEDENKEN
10-24
© 1961, King Features Syndicate, Inc., World rights reserved.
BLIJF ZO 'S EVEN ZITTEN?!
dumas
WAAROM HEB JE M'N BUREAU NIET GEPOETST?
MOEST DAT DAN?
dumas
IK HEB HET JE GISTEREN GEZEGD!
NEE HOOR.
10-17
© King Features Syndicate, Inc., 1962. World rights reserved.
OUD
NIEUW
AFVAL
GOOI JIJ DAN NOOIT IETS WEG?
POETS M'N BUREAU!
IK BEN ZEKER BIJ EEN VERKEERDE HALTE UITGESTAPT. GEEN IDEE WAAR IK BEN!
ZEG, KUNNEN JULLIE ME...
NIET MET VREEMDE MANNEN PRATEN, IGNATZ
WAT JE ZEGT, KRAZY
10-31
IK VREEMD?!
JE BENT HOPELOOS!
IK MOEST WEER 'S DE BINK UITHANGEN
10-31
"KOM 'NS LANGS VOOR EEN TOCHTJE OP MIJN JACHT," ZEI JE
IK VERZIN WEL IETS
© King Features Syndicate, Inc., 1962. World rights reserved.
OH... VERSTONDEN JULLIE JACHT?

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO

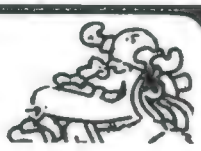

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

STRIP- EN LECTUURSHOP/ SHOPPINGCENTER

Oudegracht 136, hoek Vinkenburgstraat
Utrecht, telefoon 030-334357

De grootste in Utrecht

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam

Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

de Jacobijn

JACOBIJNESTRAAT 10
HAARLEM
TEL. 023-320782
ÉÉRSTE HAARLEMSE STRIPWINKEL!

Antiquariaat

Liendertseweg 66A
Amersfoort
tel. 033-725975

"Bommel"

STRIPS - BOEKEN
MUNTEN - POSTZEGELS

STRIPS
SCIENCE FICTION
COMICS
ARTBOOKS
PORTFOLIO'S

FANTASTIC VISIONS
SLAAK 18 3061 CS ROTTERDAM Tel 010-331710

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

030-311461 's maandags gesloten

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

FLATER

SPECIAALZAAK IN STRIPBOEKEN

KLEINE OVERSTRAAT 17 7411 JH DEVENTER
05700-19255

De Oude Post
Burg. de Withstraat 10-12
De Bilt, 030-763050
Nieuwe en oude strips.
Ver- en inkoop

fono-strips-posters

WASDA ANTWERPEN

fono – strips – posters
provinciestraat 152
(achter centraal station)
2000 antwerpen
tel. 031/327007

Antiquariaat Nillco
oude strips en boeken

Nieuwlandstraat 23, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station
di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

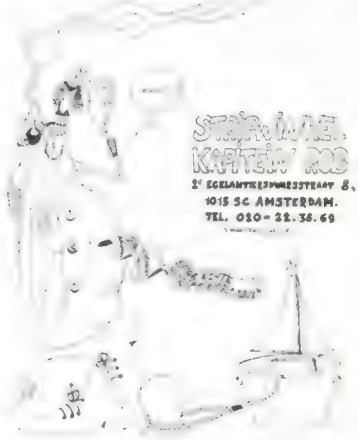

DE NOORMAN

lange hezelstr 113 nymegen 071-226146

heuvelstr 103-4 tilburg 013-358319

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

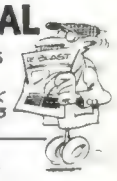

LEEUWARDEN O/D KELDERS 10 05100-30756
HARTJE SHEEK NWE BURGSTR 3 05150-15510
HEERENVEEN DRACHT 100 05130-25092

Broerenstraat 4,
Arnhem. tel. 085 - 431398

P.G. Hermans

Boektiek 37
Zeestraat 37, Beverwijk, telefoon 02510-23113

Openingstijden maandag tot vrijdag 10 tot 6 uur, zaterdag 10 tot 5 uur.

STRIPWINKEL SJORS

SCHEFFERSPLEIN DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR TOT 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN TEVENS ANTIQUARIAAT.

Door Jan Smet

Vlaamse Frutjes

Albums van de Maand

Uitgeverij De Standaard

1. Nero nr. 70. *Papa Papoea.*
2. Robert & Bertrand nr. 39. *Fantoom op spoor zeven.*
3. Bessy nr. 142. *De getuige.*
4. Jerom nr. 88. *De dolle machine.*
5. Tits nr. 12. *Kereltjes kermis.*
6. Karl May nr. 66. *Topawa geeft het niet op.*
7. De Rode Ridder nr. 94. *Xanador.*

't Is krisis, zogezegd. Minder strips lezen? Bekijk het zo: als je er geen geloof aan hecht is er niks aan de hand en ga je gewoon maar verder met het lezen van strips; als je het ergste van de krisis verwacht moet je juist nu, nu het nog kan, extra gezellig je tijd doorbrengen met je geliefkoosde lektuur. Laat je dus niet weerhouden om dàt te doen, wat je graag doet. Zo bekijkt een Vlaming het.

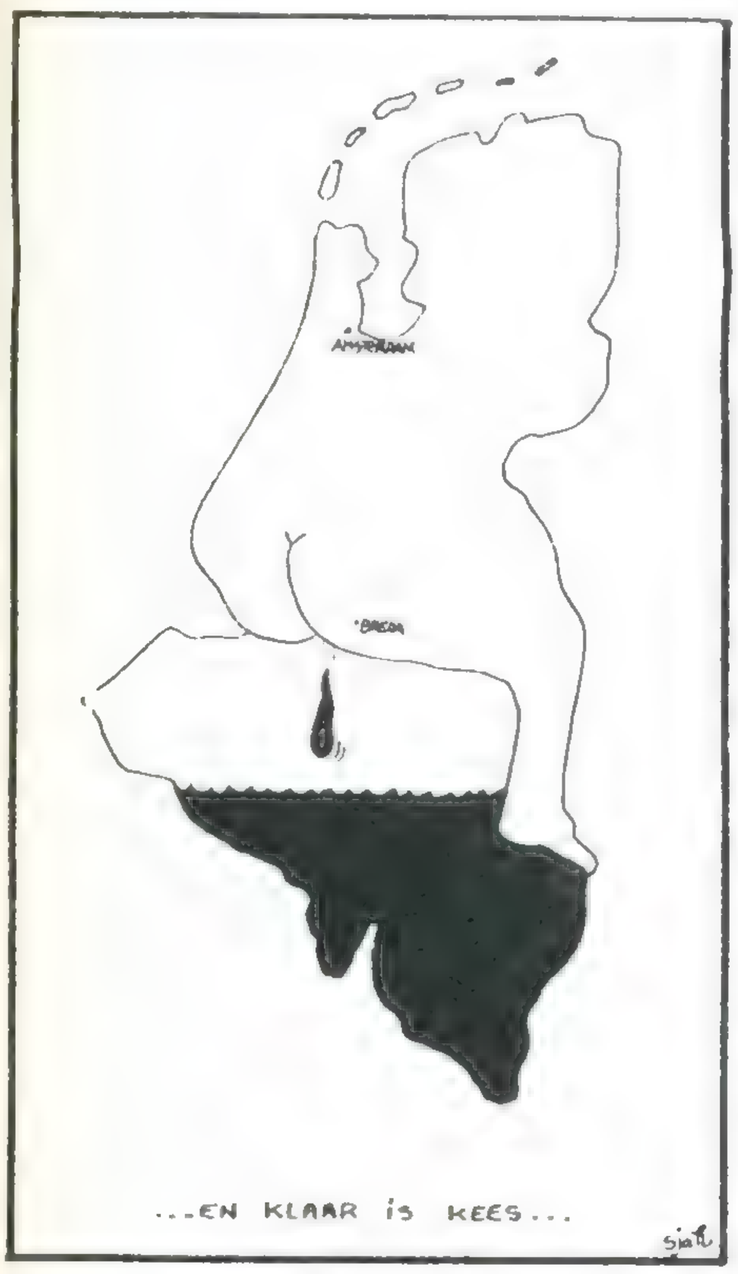

Gelukkig zijn er strips om de harde realiteit te ontvluchten. Alleen, voor we het weten wordt er in de voor export bestemde Vlaamse albums een lekkere drol verpakt, geheel gratis.

Enkel in Nero van Marc Sleen vindt men enige allusie op de aktualiteit, maar de tronie van Khomeini, die nu, na de bevrijding van de Amerikaanse gijzelaars minder en minder angst inboezemt, zal de lachlust niet bederven. In *Papa Papoea* duikt verder een sympathieke oude bekende op. Papa Papoea, de premier van Papoea en vader van Petoetje, komt, na dertig jaar stilzwijgen, het pleegkind van de Pheips terughalen. Hij wil dat Petoetje hem opvolgt als premier. Een uniek gegeven waarvan Sleen helaas de volle mogelijkheden niet benut. Hij kon immers de helden op het eiland Moea Papoea laten belanden waar ze bijvoorbeeld allerhande krisissituaties waarmee de 'onderontwikkelingsgebieden' te kampen hebben, zouden moeten oplossen. In plaats daarvan krijgen we een toch wel amusante jacht op de dieven van Papoea's kroonjuwelen. Voor de verzamelaars vertel ik dat reeds in 1980 een eerste oplage van dit verhaal door de Firma Agenta (ruikt het hier naar geld?) voor reklamedoeleinden werd verspreid. Dat is ook de reden waarom de chronologie van de verhalen niet werd gevolgd in de albumuitgaven. Het verhaal *De Grote Loebas* (album nr. 69) verscheen namelijk na *Papa Papoea* in de krant.

Een artikeltje in *Le Patriotte Illustré* van 1893 was de inspiratie voor het Robert & Bertrand-verhaal. Daarin is er sprake van een door stoom gedreven robot, een uitvinding van G. Moore. Deze stoomman, die destijds waardeloos bleek te zijn, bewijst in dit verhaal toch zijn dienst, en wordt gebruikt om de boze plannen van het fantoom een schone maar slechte vrouw, te verijdelen. Het is een middelmatig verhaal, maar een 'must' voor de liefhebbers van treinen en catastrofen. Vandersteen speelt niet alleen graag met treinen, maar ook met dynamiet. Opmerkelijk in deze semi-realistische strip is het doorbreken van de traditionele beeldcode. In dit album wordt de lezer een extra portie humor aangeboden door enkele beneden de plaatjes huizende dieren.

Xanador is een legendarische tot verdwijnen gedoemde gouden stad waarin De Rode Ridder nog meer haarplukkende vrouwkes ontmoet dan gewoonlijk. Biddeloo, die verzot is op pittige dames, heeft in dit album zijn beste pennetje voorgezet. Tussen het amazonenvolkje ontwaren we bekende filmsterren. Herkent u ze?

Bessy, Jerom, Tits en Karl May zijn van het doorsnee kaliber. Ik ben niet van plan alle verhalen uit deze reeksen in deze rubriek te bespreken. Er zijn belangrijker zaken te vermelden, zoals het eerste 'singletje' van Kamagurka en de Vlaamse Primitieven, uitgebracht door de pas opgerichte Parsley Productions. Het plaatje bevat twee A-kanten schrijft G. Mortier in *Humo* en anderen beweren dat het oorsmeer ervan uit je oren smelt. Ik had nog niet de gelegenheid 'Constant Dégoutant' en 'Rita Chiquentitenta' te beluisteren, maar als Kama even slecht kan zingen als ie kan tekenen, dan moet het toch wel de moeite waard zijn.

Nieuws

Nieuwsredaktie: Har Brok en Hans van den Boom.

Bijdragen voor deze rubriek in de vorm van folders, knipsels, recensie-exemplaren, fondslijsten, brieven enzovoorts graag naar het **redaktiesekretariaat, Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam.**
De bijdragen in de Nieuwsrubriek zijn, voor zover niet door anderen ondertekend, samengesteld door de nieuwsredaktie.

Lambiek
Op 12 mei bestaat stripantikwariaat Lambiek 12½ jaar, reden om in samenwerking met de Stichting ter promotie van de Belgische Kunst een tentoonstelling in te richten over de rol van de patatkraam in de Belgische kunst, met name in die van het beeldverhaal. Op genoemde datum zal de wijde omgeving van de Kerkstraat te herkennen zijn aan de geur van een Vlaams Frietkot, met beperkte verblijfsvergunning terwijl Kamagurka signeert. Voorts live muziek, met of zonder. Dit alles vooruitlopend op toekomstige aktiviteiten van het onlangs opgerichte Belgische Cultuurcentrum, waarvoor zovele panden in de Amsterdamse Nes neergehaald moesten worden. Nauwelijks een maand eerder medio april dus zal Franquin bij Lambiek zijn album *Zwart Kijken* signeren. Het voortreffelijk initiatief voor deze Nederlandse *Idées noires* gaat uit van Yendor (omvang 54 blzz., prijs *f* 12,50), zodat Lambiek nog afhankelijk is van Yendors vorderingen. Schroom intussen niet om telefonisch Franquins aanwezigheid in Lambiek telefonisch te achterhalen.

Noordermeer
Op 2 mei vindt de presentatie plaats van de nieuwe Piet Wijnuitgaven bij Nico Noordermeer. Tussen 11.00-14.00 signeert Wijn in Den Haag bij Panda, terwijl een overzichtstentoonstelling van origineel werk gedurende twee weken elders in deze etablisementen gehouden wordt. Het betreft hier de beide Dick Durfalverhalen van Piet Wijn, terwijl inmiddels bij Uitgeverij De Lijn (i.e. Noordermeer) dan ook verschenen moet zijn *Frank, de Vliegende Hollander* door Martin Lodewijk. Genoemde uitgaven per deel *f* 9,90 (via de boekhandel, verspreiding Drukwerk, of rechtstreeks bij Noordermeer, postgiro 687984 vermeerderd met *f* 1,— porto). Daarnaast brengt De Lijn ook **Gloria van Goes** door Piet Wijn per 1 mei. De prijs bedraagt ca. *f* 12,50.

getekend door P. Wijn

PAS VERSCHENEN
GOTLIB LOBBES DEEL 3
Het derde deel uit deze populaire serie. Doldwaze humor van de bovenste plank.
50 pagina's, formaat: 22x28 cm.
Ook nog leverbaar: LOBBES deel 2 - 9,90
11.90
OVERAL VERKRIJGBAAR
UITGEVERIJ YENDOR POSTBUS 42515 ROTTERDAM

Van Gennep
Vermoedelijk in verband met de verkiezingen verscheen bij Van Gennep *De Kruistocht van Dries de Betonne,* door Peter van Straaten. Een paperback op groot formaat (ca. 64 blzz. *f* 12,50) met het vervolg op *Bij ons in het dorp, uit Het Parool.* Van de eerder in *Stripschrift* besproken uitgaven *Moeder ik ben niet gelukkig, Het blijft tobben* en *Ken je niet 's met ze prate?,* allen door Peter van Straaten, brengt Van Gennep nu een prentbriefkaartserie (2 sets van 16 kaarten, per stuk ca. *f* 9,—). Voor dezelfde prijs bij Van Gennep een serie prentbriefkaarten van Siegfried Woldhek. Niet een selektie uit *Literaire portretten,* maar een selektie uit zijn portretten van politici. Zeer ontluisterend, voor zover men ze niet kent uit *NRC/Handelsblad,* maar altijd aardig om per post een generatiekonflikt uit te vechten. Inlichtingen: Van Gennep BV, Nes 128, Amsterdam.

Stripdag Turnhout
In aansluiting op een eerdere mededeling over deze manifestatie op zaterdag 6 juni aanstaande kan nog gemeld worden dat de openingstijd 10 uur is. Voor de ruilbeurs hoeft geen staangeld betaald te worden, de organisatie verzoekt belangstellenden echter wel van te voren schriftelijk of telefonisch kontakt op te nemen met De Warande, Warandestraat 42, 2300 Turnhout (tel: 014/419494). Deelnemers aan de ruilbeurs ontvangen gratis het album *Fratsen van Kramiske* van Jean-Pol. Wie het geplande colloquium wil bijwonen, doet er goed aan dit van tevoren op te geven. Voor het verdere programma zie onze eerdere aankondiging. Bij de uitreiking van de Stripgidsprijs zal 's avonds het woord gevoerd worden door Marc Sleen.

Striptekenstudio
Op vrijdag (!) 13 maart is in Arnhem een striptekenstudio geopend die voor Nederland en elders uniek is, omdat de eraan verbonden tekenaars ieder zelfstandig zullen blijven opereren. Gezamelijk projekten behoren ook tot de mogelijkheden, maar in eerste instantie gaat het erom elkaar artistiek te stimuleren en adviseren. Het kollektief bestaat uit Evert Geradts, Aloys Oosterwijk, Ben Jansen, René Meulenbroek en Hanco Kolk, die allen recentelijk publiceerden in *Talent.* Inlichtingen: tel. 085-432996.

'!'-prijs
De '!'-prijs is ingesteld door bovengemeld stripkollektief en wordt jaarlijks toegekend voor het verrassende stripalbum van het afgelopen jaar. Wilbert Plijnaar is de eerste winnaar van deze prijs voor zijn in dec. '80 verschenen Sjors en Sjimmie-album in de Oberon zwart-wit-reeks. De prijs werd uitgereikt op 13 maart.

Welwezen
In eigen beheer bracht Adriaan Soeterbroek een bundeling uit van de strip *Café Welwezen,* bestaande uit 52 afleveringen van de gelijknamige strip in het *Welzijnsweekblad* verschenen tussen 1978 en 1981. Eigen beheer, u kent het (nietjes, plak- en tikwerk, vieze vingers), gaat in dit geval niet op, want *Café Welwezen* ziet er voortreffelijk uit met vierkleurencover. Voor zover niet in de boekhandel kan deze bundel besteld worden door een bedrag van *f* 12,50 over te maken op postgiro 3038096 ten name van de auteur in Alkmaar met vermelding van de titel. Het Stripschap heeft het album overigens ook in de ledenservice opgenomen. De oplage is 'beperkt'.

Le Rayon Noir
François Rivière, auteur van *L'école d'Hergé,* scenarist van Floc'h enz. (zie *Stripschrift* nr. 146/147), is doende met de uitgave van een specialistisch stripblad over Hergé en omgeving, alsmede de Klare Lijn, onder de titel *Le Rayon Noir* (een perfekte tegenhanger van het 'beheerste wit', dat Henk Kuijpers ooit als synoniem voor de Klare Lijn gebruikt heeft). In het nog te verschijnen eerste nummer, vermoedelijk met een cover van Joost Swarte, een interview met Tchang Tchong-Jen die Hergé adviseerde bij *De Blauwe Lotus* (n.a.v. hun reünie op 18 maart j.l.), en een bijdrage over de rol van de Chinese prentkunst ten opzichte van die Klare Lijn. Nadere gegevens ontbreken nog.

De Bende van Vier
Vanaf 4 april tot en met 17 mei 1981 is in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel (Koningsstraat 10) te bezichtigen de tentoonstelling *De Bende van Vier: Franquin, Jijé, Morris, Will.* Naast originele tekeningen, meubels en wagens uit de jaren 1955-60, zijn er ook rekonstrukties van o.a. de flaters van Guust, de saloon van Lucky Luke, de woonkamer van Robbedoes, het nest der Marsupilami's, enz. plus een audio-visueel Flaterkijkspel en nog zo wat, maar vooral ook (voor degenen die de reis naar Brussel niet kunnen ondernemen) een stripverhaalwedstrijd. Deze bestaat uit een pagina, ingedeeld in 7 vakjes, met in elk vakje Guust Flater in verschillende houdingen. Deelnemers moeten die vakjes afmaken met dekors en tekst met als thema 'Guust Flater brengt een bezoek aan het Museum van Moderne Kunst' (vele prijzen). Toch minstens een aardig verzamelaarsprojekt die pagina nietwaar? Te bekomen mét reglement bij de Edukatieve Dienst van de Vereniging voor Tentoonstellingen. Paleis voor Schone Kunsten te Brussel, t.a.v. Patricia Holm. Koningsstraat 10, 1000 Brussel (telefonisch: 02/513.22.10).

Panochtus
De extrakatalogus nr. 449 van het boekenantikwariaat Panochtus (Noorderhaven 62, 8861 AP Harlingen) presenteert een groot aantal stripalbums en stripbladen. De moeite waard voor verzamelaars en interessant voor de bibliografen in dit genre. De katalogus kan ook telefonisch aangevraagd worden op nr. 05178-5310.

Semic
De aangekondigde plannen van Semic om de bekende EC-comics in het Nederlands te gaan uitbrengen (zie nr. 144) gaan niet door. Toch zullen er dit jaar nog twee zwart/wit-albums met een selectie van EC-verhalen verschijnen bij Peter Loeb, met elk 10 verhalen. De selektie uit *Tales of the Crypt* gaat *De Vloek van de volle maan* heten, de andere selectie is uit *Weird Science.* Drukwerk verzorgt de produktie van de beide albums.

J.D.

UITGEVERIJEN

Sara
De Feministische Uitgeverij Sara brengt op stripgebied *Cala en Lucy go West* van Loesje Raymakers en Carla Schrama, een samenstel van tekeningen en ingemonteerde foto's. Prijs *f* 11,— (omvang 64 bladzijden).

Algoet
Editions Serge Algoet (Boulevard Lambermont 93, B-1030 Brussel) heeft in een oplage van 375 eksemplaren uitgebracht van de reeks Jean des Flandres het verhaal *Aventures en Espagne* door Marcel Moniquet. Dit album omvat de eerste 4 verhalen van deze reeks (uit *Héroïc* vanaf 1950) en een volgende bundeling met de 5 resterende verhalen staat met als titel *La bonne comtesse du Hainaut* op stapel. Gezegd moet worden dat de uitgaven van Algoet qua uitvoering steeds verbeteren. De prijs van dit album is ons helaas nog niet bekend. Op bovenstaand adres weet men meer.

Dupuis
Inmiddels bij Dupuis verschenen de nieuwe Yoko Tsuno nr. 11 *De tijdspiraal* (R. Leloup), *Gelukkige Sophie* (Sophie nr. 3, Vicq/Jidéhem), *De Vrijheid op zak* (Jaap nr. 4, Deliège), *In de klauwen van de heer* (Minimensjes nr. 11, Mittéï/Seron), *Het Faraograf* (Papyrus nr. 4, De Gieter), *Het Rijk van de Zon* (Flip Flink nr. 7, Charlier/Paape), *De diamantbende* (Jan Kordaat nr. 2, Charlier/Jijé), *Zwartbaard tegen Hercules en Co.* (Ouwe Niek nr. 23, Remacle), *Elektronen en Edelzonen* (Geniale Olivier nr. 9, Devos), *De zwarte Godin* (Joris Jasper (Jeugdzonden nr. 11), Charlier/Paape), *De Talisman van Timoer* (Timoer nr. 3, Snoeck/Sirius), let op!: *Baden Powell* deel 1 én 2 van Jijé (Geschiedenis in beeldverhalen nrs. 9 en 10) integraal met oude kleuren en teksten zoals verschenen in *Robbedoes* tussen 1948 en 1950. Met deze gouden herdrukken en het geadopteerde fonds van Glénat is Dupuis een interessante weg ingeslagen! Prijs per album *f* 5,95.

Ploegsma
Nieuw bij Ploegsma (Keizersgracht 616, 1017 ER Amsterdam) het fraaie album *De reis van Prins Foedji* door Jenny Thorne. Dit album is haar eerste stripboek, ofschoon ze in Engeland reeds geruime tijd als illustratrice werkzaam is. De prijs van dit gebonden full-color album bedraagt *f* 18,50, hopelijk het begin van een nieuw stripfonds.

Casterman
Bij Casterman verschijnen deze zomer de volgende nieuwe albums: *De vier helden en de ijsberg, De geheime doorgang* (De koene ridder), *Yakari en het geheim van Kleine Bliksem, Generaal Doerak* (Segur), *De beer is los* (De Rioolkoninkjes), *De oase* (Reporter Lefranc), *Het geheim van de salamander* (Isabelle Avondrood), *De verdwenen chalet* en *Verdachte no. 1* (beide in de reeks Tom Toedeloe), *Het huis van Diogenes* en *De robotvogels* (beide in de reeks De avonturen van Diogenes de terriër) en tenslotte *De schat van Neptunus* (Kapitein Ketchup). Herdrukken in voorbereiding zijn: *Operatie Thor* (Reporter Lefranc), en *Yakari bij de bevers.* Al deze albums per stuk *f* 5,95. Na-

PAS VERSCHENEN
BAREND TERZIJDE
MARTIN VEYRON
Na groot succes in Frankrijk nu in het Nederlands : BAREND TERZIJDE van Martin Veyron.
Bizarre avonturen beleefd door Barend, die geen mannetjesputter is en ook geen opgewonden stripheld, maar die zich er wel uit moet zien te redden.
62 pagina's, formaat: 22x29 cm.
14,90
TERZIJDE
MARTIN VEYRON
OVERAL VERKRIJGBAAR
of per post d.m.v. overmaking van het juiste bedrag + 2,50 voor de porto op postgiro 4473889 t.n.v. Yendor te Rotterdam. Op de girokaart de titel vermelden.
UITGEVERIJ YENDOR POSTBUS 42515 ROTTERDAM

dat de antikwarische prijs van *Kuifje in de Sovjetunie* (Uit de archieven van Hergé) uit 1975 al was opgeloten tot *f* 80,— (!) brengt Casterman nu voor *f* 24,90 de herdruk.

Oberon
Week van 4 mei: Archie deel 3, *De invasie van de superons & In de macht van het monster* door Bert Bus. Nederlandse voortzetting van een oorspronkelijk Engelse strip. (52 blz.); Oscar en Isidoor deel 3, *De vergeten stad* door F.A. Breysse. Strip uit de oude doos, die daardoor wel iets iets charmants krijgt. (*f* 6,95).
Week van 11 mei: Trigië deel 18, *De slag om Trigopolis* door Lawrence en Butterworth; Lowietje deel 6, *De Ruimtereis* door Berck. Duidelijk gericht op een vrij jong publiek; *Eduard en Emily* door Otto Veenhoven en Jesus Redondo (Tina topstrip 30). Gagstrip uit het weekblad *Tina.*
Week van 18 mei: De Partizanen deel 2, *Het geheime document & De Krijgsgevangene* door Jules en Lebović. Zeer realistische strip uit het weekblad *Eppo;* Asterix in het Fries deel 3, *De Goaten* door Goscinny en Uderzo. (*f* 6,25).
Week van 25 mei: *Tina dubbelalbum deel 2* door diverse artiesten, met drie complete strips die eerder verschenen in *Tina.* *f* 7,95 (92 blzz.); *Donald Duck Groot Vakantieboek* met 192 blzz. strips, puzzels en spelletjes in zwart-wit. (*f* 8,50); *Billy Turf deel 18,* 48 pagina's grappen rond het dikste studentje ter wereld; De wondersloffen van Sjakie deel 3, *Strijd om de cup* door Fred Baker en John Gillatt. Voetbalstrip in Engeland, eerder in *Sjors* gepubliceerd.
Week van 1 juni: Oom Dagobert deel 12, *Het land onder de aarde* door Disney Productions (Barks). 56 blzz.; Olac deel 4, *In Brittanië* door Lawrence en Giovannini. 56 blzz.; Flash Gordon deel 2, *Marco en Kassandra* door Dan Barry.
Week van 8 juni: Leonardo deel 4, *Het is weer zo laat* door Turk en De Groot. Verzameling korte verhalen uit *Eppo; Tina Zomerboek 1981* door diverse artiesten, met 160 bladzijden strips, verhalen enz. (*f* 6,95).
Week van 15 juni: Donald Duck deel 21, *Als zeezeiler* door Disney Productions (Barks). 56 blzz.; De Bannelingen van de Aarde deel 2, *De onmogelijke ontsnapping* door Lecureux en Font. S.F. strip uit het blad *Pif; Ugaki de Samoerai* door Robert Gigi. Eerder (gedeeltelijk) verschenen in *Pep,* nu in een harde kaftalbum voor *f* 9,95.
Week van 22 juni: Agent 327 deel 8, *Dossier dozijn min twee* door Martin Lodewijk. Tweede verzameling van korte verhalen van Agent 327; *Een paard voor Olympia* door ? (omslag van Comos); Tina topstrip nr. 31; Olivier Blunder deel 17, *Viva Papa* door Greg. Kompleet verhaal van 45 pagina's, waarin Blunder het tegen een stel vliegtuigkapers opneemt (*f* 6,25); *De Zieleroerselen van Sonetteke* door Bretécher, een groot harde kaft-album van 64 bladzijden (*f* 17,95).
Week van 29 juni: Zie *Stripschrift* van de volgende maand.
Prijs per album voor zover niet vermeld *f* 5,95.

Het Spectrum
Bij Het Spectrum bestaan plannen om de stripmarkt op te gaan. Na het stripleksikon *Wordt Vervolgd* denkt men in samenwerking met Van Wulften (eveneens *Wordt Vervolgd*) aan albums van *De Familie Doorzon* (nu wekelijks in kleur in *Nieuwe Revue*), *Roel en zijn beestenboel* (idem in *Jippo*) en *Ans en Hans.* Dit laatste album van Van den Boogaard wordt dan zo onderhand het in de meeste vormen uitgegeven Nederlandse stripalbum!

STRIPBLADEN

Strip Pers
Het dubbelnummer 29/30 is voorlopig (tot mei '81) het laatste van dit met ijzeren regelmaat verschenen Limburgse stripfanzine. Hierin naast veel lijsten aandacht voor De Moor, Jean-Pol, Merho en Peter Koeken. Voor verzamelaars interessant is daarbij voor de herdruk, in losse bijlage, van De Moors *Barelli en de neus van Cleops* (Kuifjepocket nr. 7). Prijs nummer *f* 3,20 (dit dubbelnummer *f* 5,75) over te maken op postgiro 1483551 tnv. L. Crapels, Julianastraat 11, 6433 GA Hoensbroek, met vermelding van de gezochte nummers.

Yustrip
Nummer 25 van dit Joegoslavische stripblad (inlichtingen: Niro 'Dečje novine', 32300 Gornji Milanovac, Tihomira Matijevića 4) professioneel realistisch stripwerk van Toza Obradović/Bane Kerac (*Hell Angel*), van Dubajić/Maurović (*Hajdućka Pjesma* met ondertekst) en van Milanović/Peternelj (*Franjo Kluzz*). Daarnaast wat mindere karikaturale gags en strips, helaas voor ons even onvertaalbaar. *Yustrip* bevat verder een bijdrage over de tekenaar Miro Sinovčić, nieuws- en lezersrubrieken. Te oordelen naar het aangekondigde, maar inmiddels al voorbije, *3. Jugoslovanski Kongres Stripa* te Ljubljana kent ook Joegoslavië een grote aktiviteit op stripgebied.

Raw
Raw is een nieuw grafisch tijdschrift van Art Spiegelman met werk van onder andere Jacques Tardi en Joost Swarte (!). Prijs per nummer $ 3.50. *Raw* is verkrijgbaar bij de stripspeciaalzaken.

Tramway
Tramway, Oostenrijks stripblad, nr. 2 bevat stripwerk van Paul Göschl (waarover meer in *Comic Forum* nr. 7/8), Reinhard Kiesel, E.M. Moser en – zeer opvallend – van de realistisch tekenende Dusan Mitrovic. Prijs per nummer DM 3.50, inlichtingen: *Comic Forum,* Offenes Fach 125, A-1013 Wien.

Strips
Het Nieuw-Zeelandse *Strips* nr. 14 strips van Jenkinson, Helen Cross en Ian Eddy/Tony Crooks om ons tot de redelijksten te beperken. Het blad funktioneert tevens als doorgeefluik van Australië, het bevat nieuws en korte kommentaren, maar richt zich daarbij sterk op hier al bekende en gewaardeerde tekenaars en bladen. *Strips* verschijnt tweemaandelijks en kost per jaar per post 11,70 dollar. Inlichtingen: P.O.Box 2896, Auckland C.1, New Zealand.

Het laatste bericht
Op 22 mei 1977 verscheen het eerste nummer van *Het laatste bericht,* een eenpersoonsblad over Kuifje en omstreken door Ernst Pommerel. Het tot nu toe laatste (3de) nummer dateert alweer van 15 oktober 1977, maar Pommerel heeft besloten zijn blad voort te zetten. Vanaf nr. 41 wordt *Het laatste bericht* opgenomen in het middenkatern van *Striprofiel* met naast Hergé aandacht voor De Moor, Jacobs, Swarte, Briel, de klare lijn dus. ■

Ter overname aangeboden

STRIPWINKEL

huurpand, voor het zomerseizoen in druk vakantiedorp op de veluwe groot ± 100 m² waarvan ± 80 m² verk.ruimte. Overname inventaris en voorraad w.o. ± 5000 nette gebruikte albums etc.

Gegadigden dienen over een klein kap. te beschikken.
Diploma's niet nodig.
Brieven onder nummer 1001 Bur. Vonk/Uitgevers
Postbus 420, 3700 AK Zeist.

PAS VERSCHENEN
TED BENOIT **ZIEKENHUIS**

Ted Benoit geeft in dit stripverhaal een klinische kijk op het Ziekenhuis-gebeuren Het is het verhaal van OSCAR CINOOM, MAX PENARIE, GILDA LOVE, JAN-KLAAS SCALPEL, GLORIA PHLEBITIS en ALBERT FANTAST.
56 pagina's, formaat: 22x29 cm.

14,90
ziekenhuis
OVERAL VERKRIJGBAAR
of per post d.m.v. overmaking van het juiste bedrag + 2,50 voor de porto op postgiro 4473889 t.n.v. Yendor te Rotterdam. Op de girokaart de titel vermelden.

UITGEVERIJ YENDOR POSTBUS 42515 ROTTERDAM

De Stripschappagina

MEDEDELINGEN, BERICHTEN & AANBIEDINGEN

Postbus 11335,
1001 GH Amsterdam

Contributies e.d.
Na overleg met uitgeverij Vonk BV over Stripschrift en door besluiten tijdens de laatste ALV zijn de volgende tarieven vastgesteld:
Lidmaatschap Stripschap *f* 20,—
Abbonnement Stripschrift *f* 42,50
Lidmaatschap incl. abonnement *f* 53,—
Als lid abonnee geniet u dus reductie van *f* 9,50 op uw abonnement. Zeker de moeite waard.

Lidmaatschap Stripschap
Lid van de vereniging van Het Stripschap kunt u worden door storting van *f* 20,— op postgiro 5.000.000 t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam. Dit betekent dat u voor slechts twee tientjes op de hoogte wordt gehouden van al onze activiteiten. Gratis ontvangt u de jaarlijkse bijzondere uitgaven zoals de Stripschapkalender en het programmaboek van de Strip2daagse. Daarnaast heeft de ledenservice voor u de speciale uitgaven die u (met korting) kunt bestellen. Uiteraard heeft u gratis toegang op alle door de vereniging georganiseerde evenementen zoals de Strip2daagse.

Abonnement
Wilt u naast het lidmaatschap ook een abonnement op Stripschrift dan kunt u dit tot stand brengen door *f* 53,— over te maken op postgiro 5.000.000 t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam. We wijzen u erop dat een jaarabonnement 12 nummers omvat die in een bepaald jaar verschijnen. Voor 1981 zijn dat de nummers 143 t/m 154. Wordt u in de loop van het jaar abonnee dan krijgt u de reeds verschenen nummers nagezonden. Uiteraard krijgt een lid/abonnee ook al het verenigingsnieuws.

Algemene ledenvergadering en ruilbeurs
Op zaterdag 23 mei zal de eerstvolgende ALV plaatsvinden. Dit gebeurt in zaal Trianon, Oude Gracht 252, Utrecht. Tevens is er die dag een grote ruilbeurs. Een ieder wordt verzocht z'n beste ruilbeen voor te zetten en een flinke doos ruilmateriaal 'voor elk wat wils' mee te nemen. Tijdens deze ruilbeurs, van 9 tot 17 uur, zullen wellicht nog enkele verrassingen te bewonderen zijn.

Informatie
Zijn er in uw naaste omgeving mensen waarvan u vermoedt dat ze wel in strips zijn geïnteresseerd doch niet van het bestaan van Het Stripschap afweten, geeft u ons dan hun adres door via ons antwoordnummer 1019 te Amsterdam. Wij sturen dan geheel vrijblijvend een exemplaar van ons informatiebulletin waarin de geschiedenis en doelstelling der vereniging uitvoerig beschreven staan.

Donaties
Onderstaand geven wij u een overzicht van alleen, die het Stripschap middels een vrijwillige bijdrage in 1980 financiëel hebben ondersteund. U kunt zich in deze schare voegen door storting van een door uzelf te bepalen bedrag op onze girorekening nr. 5.000.000 tnv Het Stripschap te Amsterdam.

Albracht, Montfoort / Art Connection, Amsterdam / Atlantis, Rotterdam / Casterman, Dronten / Daley, Amsterdam / Globe, Apeldoorn / Unitas, Wageningen / Jacobijn, Haarlem / Lektuurhal, Sneek / Letterbak, Groningen / Oude Post, De Bilt / Vrijbuiter, Tilburg / Dumpie, Leiden / Eppo, Eindhoven / Visions, Rotterdam / Bakker, Hoorn / OSG, Amsterdam / Flater, Deventer / Rietveld Ac., Amsterdam / Gramm, Vlissingen / Flapper, Roosendaal / Hermans, Arnhem / Hobbyland, Amsterdam / Leo, Goes / Nooitgedacht, Hilversum / Willemsen, Amsterdam / Panda, Den Haag / Paulus, Alkmaar / Sjors, Dordrecht / Skarabee, Laren / Herge, België / Swan, Amsterdam / Leny, Groningen / Toonder, Nederhorst / Malmberg, Den Bosch / Yendor, Rotterdam / Univers, Amsterdam / Stripgilde, Leuven / Vonk, Zeist / Wampie, Eindhoven / Noorman, Nijmegen / Harko, Amsterdam.

Strip2daagse
De Strip2daagse 1981 zal plaatsvinden op 19 en 20 september. De dagen staan in het teken van 'Suske en Wiske'. De boekenbeurs zal weer een record aantal standhouders trekken. Het aanbod stripboeken is derhalve niet te overtreffen. Tel daarbij op de onmetelijke ruilbeurs en het theater, de film, de videopresentaties en nog veel meer en u zult begrijpen dat u niet weg kunt blijven. Al komt u alleen maar om eens een striptekenaar bezig te zien in een complete studio-omgeving. Vorig jaar waren er trouwens meer dan 50 binnen- en buitenlandse striptekenaars!
19 en 20 september: welkom in het Turfschip in Breda.

Ledenservice
De nieuwe zwart-wit albums zijn uit! Nrs. 41 en 42 van de serie, uitgegeven door Oberon in samenwerking met Het Stripschap.
Nr. 41: De resterende twee verhalen van Huon de Neveling, getiteld: De laatste nederlaag en De zwarte zalm. Perfect getekend door Gerrit Stapel.
Nr. 42: Het maanvirus, een avontuur van Dan Teal. Een waanzinnig verhaal, geschreven door Geo Staad (pseudoniem van H.H. Polzer), en zorgvuldig getekend door Johnn Bakker, bekend van Blook.
Verder nog verkrijgbaar bij de ledenservice de nrs.:

12 Matho Tonga – De laatste der mandans, Hans Kresse
14 De Broertjes Samovaroff – Het wolvenjong, Fred Julsing
20 Professor ABC Breinbreier – deel 1, Carry Brugman
21 Blook – De zwelplaneet, Johnn Bakker
22 Baron van Tast tot Zeveren, Jan van Haasteren
24 Blook – De Melodioten, Johnn Bakker
27 Kleine Pier – de danser van Algiers, Dick Matena
31 Blook – De tellecten, Johnn Bakker
32 Huckleberry Finns avonturen – deel 1, Bert Bus
33 Burt Becker – stad onder vuur, Carry Brugman
34 Huckleberry Finns avonturen, Bert Bus
35 Professor ABC Breinbreier – deel 2, Carry Brugman
36 Athi – De boogschutter uit het hoge noorden, Gerrit Stapel
37 Argonautjes – Vijf verhalen (80 pag.), Dick Matena
38 Blook – De ruimtepiraten/De profbokser, Johnn Bakker
39 Huon de Neveling – Het zwaard van Reinout/Ilse's erfdeel, Gerrit Stapel
40 Sjors en Jeweetwel, Plijnaar-De Wit-Van Die

Deze zeldzame kunstvoorwerpen kosten de leden van Het Stripschap slechts *f* 5,30 (niet leden *f* 5,95) per stuk. Gewoon het verschuldigde bedrag overmaken op postgiro 3291121 t.n.v. Het Stripschap ledenservice te Amsterdam. I.v.m. portokosten gaarne twee of meer tegelijk bestellen.
N.B. nr. 37 kost voor leden *f* 6,50 (niet leden *f* 7,25).
Ook is nog te bestellen De Banneling van Nimmorac van Bert Bus, een bundeling van de nrs. 7, 9 en 11 uit de zwart-wit reeks. Harde kaft, voor leden *f* 15,25 (niet leden *f* 16,90).

Verschijnen bij CASTERMAN NEDERLAND in mei 1981 :

ISABELLE AVONDROOD Jacques Tardi
HET GEHEIM VAN DE SALAMANDER

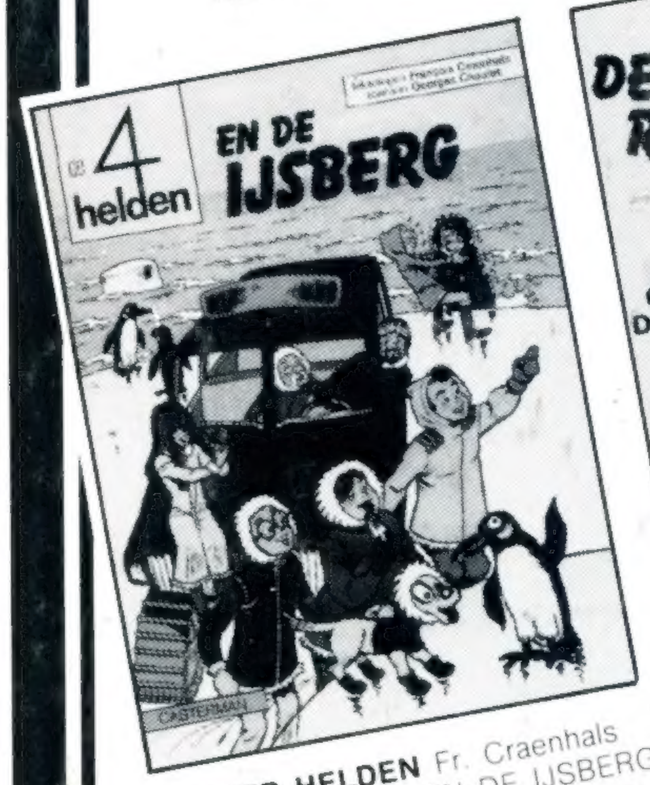

DE VIER HELDEN Fr. Craenhals
DE VIER HELDEN EN DE IJSBERG

DE KOENE RIDDER Fr. Craenhals
DE GEHEIME DOORGANG

YAKARI Derib-Job
YAKARI EN HET GEHEIM VAN KLEINE BLIKSEM

SEGUR Carpentier
GENERAAL DOERAKIN

TOM TOEDELOE Jean-Claude Denis
DE VERDWENEN CHALET
VERDACHTE Nº 1

KAPITEIN KETCHUP Simon Stern
DE SCHAT VAN DE NEPTUNUS

DE RIOOLKONINKJES Carpentier
DE BEER IS LOS

LEFRANC Jacques Martin
DE OASE

DE AVONTUREN VAN DIOGENES DE TERRIER Godi
HET HUIS VAN DIOGENES
DE ROBOTVOGELS

Allemaal 5,95 gulden.

casterman